Астрід Ліндгрен

Карлсон прилітає знов

Переклад Ольги Сенюк

Знов удома

В селі було чудово. Малий цілими днями грався і майже не згадував про Карлсона. Та як канікули скінчилися і він повернувся до Стокгольма, то, тільки-но пе-пеступивши поріг, зразу спитав:

— Мамо, а ви ні разу не бачили Карлсона?

— Ні, не бачила. Адже він полетів собі геть.

— Навіщо ви так кажете,— дорікнув її Малий.— Я хочу, щоб він і далі жив на даху. Він повинен вернутися.

— Але ж ти маєш тепер Бімбо,— намагалася заспокоїти його мама. Вона гадала, що пора б уже Малому забути про Карлсона.

Малий погладив Бімбо.

— Звісно, Бімбо дуже гарний, але він не має пропелера і не може літати. Та й гратися з Карлсоном цікавіше.

Малий помчав до своєї кімнати й відчинив вікно.

— Карлсоне, ти там? — гукнув він з усієї сили. Проте відповіді не було.

А назавтра в Малого почалось навчання в школі. Тепер він був у другому класі. Після обіду він щодня сидів у себе в кімнаті й готував уроки. Вікно Малий тримав відчинене, щоб почути, коли часом загуде щось так, як Карлсонів моторчик. Проте гули тільки машини на вулиці та ще інколи літаки, пролітаючи над дахами. А Карлсонового моторчика так і не чути було. [379]

— Він таки полетів геть,— сумно зітхав Малий.— І ніколи вже не повернеться.

Вечорами хлопчик лежав і думав про Карлсона, а часом і схлипував нишком під ковдрою, щоб ніхто не бачив. Так минали дні: то школа, то уроки, а Карлсона все не було.

Якось надвечір Малий сидів у кімнаті і давав лад своїм маркам. В альбомі в нього зібралося вже багато марок, але частину ще треба було наліпити. Малий узявся ліпити їх і швидко впорався. Лишилася тільки одна марка, найкраща — її він відклав наостанок. То була німецька марка з Червоною Шапочкою і вовком. Вона страх як подобалась Малому.

Він поклав її перед собою на столі. І враз почув за вікном гудіння. Таке гудіння, немов... о, справді, схоже на Карлсонове! І то таки був Карлсон. Він шугнув просто у вікно й вигукнув:

— Ге-гоп, Малий!

— Гей-гоп, Карлсоне! — гукнув Малий. Він схопився з місця, радий-радісінький, і стежив, як Карлсон двічі облетів лампу під стелею і врешті приземлився перед ним. Тільки-но Карлсон спинив моторчика, крутнувши за ґудзика на животі, як Малий кинувся обіймати його. Та Карлсон відіпхнув його пухкою ручкою і сказав:

— Спокійно, тільки спокійно! Нема в тебе чогось попоїсти? Наприклад, тюфтельок? Або, може, торта з кремом?

Малий похитав головкою:

— Ні, мама сьогодні не смажила тюфтельок. А торт у нас буває тільки на іменини.

Карлсон пирхнув.

— І що це за люди? "Тільки на іменини..." А коли [380] приходить давній приятель, що не бував місяцями? Твоїй мамі годилося б подумати, чим його зустріти.

— Так, але ж ми не знали...— почав Малий.

— Не знали! — обурився Карлсон.— Ви повинні були сподіватися! Повинні були сподіватися, що я можу прилетіти сьогодні, і твоїй мамі вже цього мало бути досить, щоб вона одною рукою ліпила тюфтельки, а другою підбивала крем.

— На підобідок у нас сьогодні була ковбаса,— знітився Малий,— може, хочеш...

— Ковбаса, коли приходить давній приятель, що не бував місяцями?! — Карлсон знову пирхнув.— Ну, звісно, як зв'яжешся з такою родиною, то навчишся обходитись абичим... Неси сюди ковбасу!

Малий щодуху помчав до кухні. Мами не було вдома, пішла до лікаря, і він не міг її спитатися за ковбасу. Але ж як було не пригостити Карлсона! На тарілці лежало ще п'ять кружалець, і Малий забрав їх усі.

Карлсон накинувся на ковбасу, мов шуліка. Він напхав повен рот і начебто був цілком задоволений.

— Ну,— сказав він,— щоб ковбаса мені страшенно смакувала, не можу сказати. Звісно, це не те, що тюфтельки, але від декого чогось путнього годі й чекати.

Малий збагнув, що то він "дехто", тому швидко звернув мову на інше.

— Гарно тобі було в бабусі? — запитав він.

— Так гарно, що й сказати не можна. Тому я й не думаю нічого казати,— відповів Карлсон, жадібно вминаючи ковбасу.

— Мені також було гарно,— сказав Малий і почав розповідати Карлсонові, що він робив у бабусі.— Моя бабуся така добра, така ласкава. Ти б навіть не повірив, як вона зраділа, коли я приїхав. Вона страх як міцно обняла мене.

— Чого це? — здивувався Карлсон. [381]

— Бо вона любить мене, розумієш,— пояснив Малий. Карлсон перестав жувати.

— Ти, звісно, не віриш, що моя бабуся любить мене ще дужче, га? Не віриш, що вона кинулась до мене і обняла так, що в мене аж лице посиніло, тільки з великої любові до мене, не віриш, га? То я скажу тобі, що в моєї бабусі руки немов залізні, і якби вона притиснула мене ще на сто грамів дужче, то я б не сидів тепер тут, бо було б по мені.

— Невже? — здивувався Малий.— Яка ж у тебе бабуся, що так обнімає!

Він сказав Карлсонові, що його бабуся не обіймає так міцно, але все-таки любить його і завжди ласкава з ним.

— Хоч вона часом буває найдокучливіша в світі,— докінчив Малий, трохи подумавши.— Ходить і надокучає: [382] то загадує міняти шкарпетки, то забороняє битися з Лассе Янсоном, то ще щось.

Карлсон відсунув від себе порожню тарілку.

— І ти, звісно, не віриш, що моя бабуся ще надокучливіша, га? Не віриш, що вона накручувала будильника і схоплювалася щодня о п'ятій годині, щоб мати час надокучати мені: то я мушу міняти шкарпетки, то не повинен битися з Лассе-Янсоном...

— Ти знаєш Лассе Янсона? — здивувався Малий.

— Ні, хвалити бога.

— То чого ж твоя бабуся казала...— почав Малий.

— Тому, що вона найдокучливіша в світі,— заявив Карлсон.— Збагнув нарешті? Ти справді бився з Лассе Янсоном і ще й насмілюєшся казати, що твоя бабуся найдокучливіша в світі! Ні, хвалити бога, я знаю свою бабусю, вона може торочити цілісінький день, щоб я не бився з Лассе Янсоном, хоч я ніколи не бачив того хлопчиська і щиро сподіваюся, що ніколи й не побачу.

Малий замислився. Ото дивина... Він так не любив, як бабуся надокучала йому, а тепер раптом доводиться ще й сперечатися з Карлсоном й виставляти бабусю докучливішою, ніж вона була насправді.

— Як тільки я ледь-ледь мочив ноги, вона починала надокучати, щоб я змінив шкарпетки,— сказав Малий.

Карлсон кивнув головою.

— І ти, звісно, не віриш, що моя бабуся теж хотіла, щоб я міняв шкарпетки, га? Не віриш, що вона бігла через усе село, як тільки я ступав десь у калюжу, й надокучала: "Зміни шкарпетки, любий Карлсоне, зміни шкарпетки..." Не віриш, га?

— Та, може, й було таке...— нерішуче погодився Малий.

Карлсон притиснув його до стільця і став перед ним, узявши руки в боки. [383]

— Ні, ти таки не віриш. Та послухай-но, я роз-1 повім тобі, як усе було. Я вийшов з дому і подався до* калюжі... збагнув? І мені було там дуже гарно. І раптом прибігає бабуся й кричить так, що чути на все село: "Зміни шкарпетки, любий Карлсоне, зміни шкарпетки!"

— А ти що сказав? — спитав Малий.

— Сказав, що не мінятиму, бо я найнеслухняніший у світі онук,— заявив Карлсон.— А потім я втік від бабусі і видряпався на дерево, щоб мати спокій.

— І що, вона, мабуть, була спантеличена? — спитав Малий.

— Видно, що ти не знаєш моєї бабусі,— мовив Карлсон.— Вона полізла за мною.

— На дерево? — здивувався Малий. Карлсон кивнув головою.

— Ти, звісно, не віриш, що моя бабуся може лазити по деревах, га? Та слухай, щоб надокучити, вона видряпається куди завгодно. "Зміни

шкарпетки, любий Карлсоне, зміни шкарпетки!" — водно казала вона, добувшись до тієї гіллячки, де я сидів.

— І що ж ти зробив? — спитав Малий.

— А що я мав робити? — мовив Карлсон.— Змінив шкарпетки, іншої ради не було. Високо на дереві, на тоненькій гіллячці, я сидів і міняв шкарпетки, хоч важив своїм життям.

— Ха-ха-ха, оце ти вже брешеш! — засміявся Малий.— На дереві в тебе не було чого міняти.

— Ти таки зовсім дурний,— сказав Карлсон,— як це в мене не було чого міняти?

Він підтягнув штани й показав короткі товсті ніжки в смугастих шкарпетках.

— А це що? — спитав він.-Може, це не шкарпетки? Пара шкарпеток, коли не помиляюсь. І хіба я не сидів на гілляці й не міняв ліву шкарпетку на праву [384] ногу, а праву шкарпетку на ліву, га? Може, я не зробив так? Щоб тільки догодити своїй старенькій бабусі.

— Але ж від того ноги в тебе не стали сухіші,— сказав Малий.

— А хіба я казав, що стали сухіші? — спитав Карлсон.— Казав, га?

— Ні, але ж тоді...— затнувся Малий,— тоді ти даремно міняв шкарпетки. [385]

Карлсон кивнув головою.

— Тепер ти розумієш, чия бабуся найдокучливіша в світі? Твоя надокучає, бо мусить надокучати, мавши такого клятенного онука, як ти. А моя — найдокучливіша в світі, бо надокучає зовсім без потреби. Можеш ти врешті збагнути це своїм куцим розумом, га?

Та враз Карлсон зареготав і легенько штовхнув Малого в бік.

— Гей-гоп, Малий, давай махнемо рукою на своїх бабусь. Я гадаю, що тепер нам треба розважитись.

— Гей-гоп, Карлсоне, я теж так гадаю,— сказав Малий.

— Тобі не подарували ще одної парової машини? — спитав Карлсон. — Пам'ятаєш, як нам було весело, коли ми першу підірвали? Ти не маєш нової машини, щоб ми знов її підірвали?

Проте Малому більше не купували парової машини. Карлсон був дуже невдоволений. Аж раптом він побачив пилосос, що його мама, на щастя, забула в кімнаті Малого, коли недавно прибирала.

Радісно скрикнувши, Карлсон підскочив і вставив штепсель у розетку.

— Відгадай, хто найкращий у світі пилососник? — спитав він і ревно взявся до роботи.— Я не граюся, якщо трохи не приберу тут! До цієї занехаяної кімнати треба рук. Яке щастя, що тут є найкращий у світі пилососник!

Малий знав, що мама прибирала як слід у кімнаті, й сказав про те Карлсонові. Але той узяв його на глум.

— Кожному відомо, що жінки з такими машинами не вміють обходитись. Ні, пилососом ось як треба орудувати,— мовив він і

націлився трубкою на тонку білу завісу. Завіса зашелестіла й наполовину всмокталася в трубку. [386]

— Облиш! — закричав Малий.— Завіса дуже тонка й порветься в пилососі... Облиш!

Карлсон здвигнув плечима:

— Якщо ти хочеш жити в пилюці й бруді, то про мене. Не вимикаючи пилососа, він шарпнув завісу. Проте вона міцно застряла в трубці, пилосос не відпускав її.

— Не втримаєш, і не пробуй,— сказав Карлсон до пилососа,— бо тут є Карлсон, що живе на даху, найкращий у світі витягач.

Він шарпнув ще дужче і нарешті витяг завісу. Вона була геть чорна та ще й трохи вистріпана.

— Ох, на що стала схожа завіса! — зажурився Малий.— Глянь, вона вся в пилюці! [387]

— Отож-бо, а по-твоєму її не треба чистити, малий нечупаро,— мовив Карлсон.

Він поплескав Малого по голові.

— Але ти не журися, з тебе ще може вийти чудовий хлопець, хоч ти й такий бруднуля. Найперше я тебе трохи почищу... чи, може, мама вже чистила тебе?

— Ні, мене вона справді не чистила,— відповів Малий.

Карлсон обурився.

— Ох, ви тільки гляньте на тих жінок! — вигукнув він.— Прибирати всю кімнату й забути найбруднішу річ! Ану ходи, почнемо з вух!

Малого ще ніколи не чистили пилососом, і йому було страх як лоскітно. Він аж пищав зі сміху. Карлсон узявся до нього як слід. Він почистив Малому вуха, чуба, провів щіткою по шиї, під пахвами, по спині й по животі і, врешті, по ногах.

— Це зветься осіннє прибирання,— мовив Карлсон.

— Коли б ти знав, як воно лоскочеться,— сказав Малий.

— От-от, за це ти повинен заплатити окремо. Після того Малий хотів зробити осіннє прибирання Карлсонові.

— Тепер моя черга. Ходи, я вичищу тобі вуха,— вказав він.

— Немає потреби,— заявив Карлсон.— Адже я мив їх торік у вересні. Тут є речі, що їх швидше треба почистити, аніж мене.

Він оглянувся по кімнаті й помітив на столі марку.

— Скрізь валяється сміття та всякі непотрібні папірці,— мовив Карлсон, і не встиг Малий крикнути, як пилосос проковтнув марку з Червоною Шапочкою.

Малий був у розпачі.

— Моя марка! — закричав він.— Ти всмоктав Чер-юну Шапочку! Я тобі ніколи цього не подарую! [388]

Карлсон вимкнув пилосос і схрестив руки на грудях.

— Вибач,— сказав він.— Вибач мені за те, що я, добрий, послужливий, охайний чоловічок, хочу все робити якнайкраще, вибач мені за це!

Здавалося, що він ось-ось заплаче.

— Хоч як би я старався, усе даремно,— вів далі він тремтячим голосом.— Я ніколи ні від кого не мав подяки... тільки лайку та лайку!

— О,— сказав Малий,— не бери цього до серця, але розумієш, Червона Шапочка...

— А що то за стара червона шапочка, чого ти за нею так побиваєшся? — спитав Карлсон уже звичайним голосом.

— Вона була намальована на марці,— сказав Малий.— То моя найкраща марка.

Карлсон хвилину стояв тихо і щось обмірковував. Та ось очі йому заблищали, і він хитро всміхнувся.

— Відгадай, хто найкращий у світі вигадник? І відгадай, у що ми гратимемось? У Червону Шапочку й вовка! Пилосос буде вовком, а я мисливцем, що приходить і розпорює йому живіт. І гульк — звідти з'являється Червона Шапочка.

Він заклопотано озирнувся навколо.

— У тебе немає сокири? Ці пилососи тверді, як залізо.

Малий не мав сокири і радий був, що не мав.

— Можна відчинити пилосос і уявити собі, ніби ти розпоров вовкові живота.

— Можна, якщо хочеш з фальшувати,— відповів Карлсон.— Я не звик так розпорювати вовка, та коли вже в цій поганій хаті немає ніякого мотлоху, то нехай, будемо прикидатися.

Він наліг животом на пилосос і вчепився в його дужку. [389]

— Ти, дурню! — вигукнув він.— Навіщо всмоктав Червону Шапочку?

Малому здавалося, що Карлсон поводиться надто по-дитячому, граючись у таку гру, та однаково йому було весело дивитися на нього.

— Спокійно, тільки спокійно, люба Червона Шапочко,— казав далі Карлсон.— Одягай шапочку й галоші, бо я тебе зараз випущу.

Він відчинив пилосос і все, що там було, висипав на килим.

Вийшла велика сіра брудна купа.

— Ой, треба було спорожнити його в паперову торбинку! — сказав Малий.

— В паперову торбинку?.. Хіба в казці так? — мовив Карлсон.— Хіба в казці мисливець розпорює вовкові живота й витягає Червону Шапочку в паперову торбинку, га?

— Ні,— відповів Малий.— Звичайно, ні.

— Ну, то й мовчи,— сказав Карлсон.— Не вигадуй того, чого в казці немає, а то я не граюся.

Більше він нічого не міг сказати, бо з вікна повіяв вітер, і йому в ніс набилося повно пилюки. Карлсон не витримав і чхнув. Чхнув просто в сіру купку. І тоді звідти знявся вгору малесенький папірець і впав якраз Малому до ніг.

— Глянь, та це ж Червона Шапочка! — втішився Малий і хутко схопив запорошену марку.

Карлсон був задоволений.

— Ось що я зробив,— мовив він.— Раз чхнув і все владнав. Тепер ти вже, мабуть, не репетуватимеш через свою Червону Шапочку!

Малий витер марку. Він був дуже радий. Та ось Карлсон чхнув удруге, і хмара пилюки знов знялася з підлоги.

— Відгадай, хто найкращий у світі чхач? — мовив [390]

Карлсон.— Я можу чхати, аж доки вся пилюка ляже туди, де вона й була раніше. Чекай, зараз побачиш!

Проте Малий не слухав його. Він поспішив наклеїти свою марку.

— А серед хмари пилюки стояв Карлсон і чхав. Він чхав і чхав, а коли скінчив, то майже вся купка пилюки зникла з підлоги.

— Бачиш, і не треба ніякої паперової торбинки,— мовив Карлсон.- Тепер уся курява лежить там, де й завжди. І всюди лад, як я й хотів. Я не граюся, коли трохи не приберу ще й у себе.

Та Малий дивився тільки на свою марку. Він уже наклеїв її, і вона була така гарна!

— Тобі що — прочистити ще раз вуха? — спитав Карлсон.— Ти не чуєш? [391]

— Що ти сказав? — спитав Малий.

— Я сказав, що не маю наміру надсаджуватися тут, аж доки натру мозолі. Я в тебе поприбирав, тож тобі годилося б піти зі мною нагору й поприбирати в мене.

Малий відсунув альбом з марками. Піти з Карлсоном на дах...— та це ж його найпалкіша мрія! Він тільки один раз був у Карлсона нагорі, в його хатці на даху. Тоді мама зчинила страшенний галас і послала пожежника зняти його вниз.

Малий міркував: адже це було так давно, він тепер став набагато більший і може вилізти на який завгодно дах. Та чи зрозуміє його мама, от що цікаво. Спитати він не може, бо її ж нема вдома. Та, мабуть, краще й не питати.

— Ну, то ти йдеш зі мною? — квапив його Карлсон. Малий ще раз усе зважив.

— А коли ти впустиш мене, як ми летітимемо? — стурбовано спитав він. [392]

Карлсона це нітрохи не лякало.

— Дурниці, не варто й згадувати,— мовив він.— На світі так багато дітей. Одним більше, одним менше...

Малий розсердився.

— Ніякі це не дурниці! Якщо я полечу вниз...

— Спокійно, тільки спокійно! — перебив Карлсон і поплескав його по голові.— Ти не полетиш униз. Я триматиму тебе так міцно, як моя бабуся. Бо хоч ти й усього тільки брудний хлопчисько, все одно я люблю тебе. А надто ж тепер, після осіннього прибирання.

Він ще раз поплескав Малого.

— Еге ж, дивно, але я люблю тебе, хоч ти й дурний хлопчисько. Почекай, хай-но ми прилетимо на дах. Тоді я так тебе обійму, що в тебе аж обличчя посиніє, точнісінько так, як обіймає моя бабуся.

Карлсон покрутив за ґудзика на животі й міцно схопив Малого. Моторчик загув, вони вилетіли крізь вікно й піднялися в голубе небо. Порвана завіса сколихнулась на протязі, немов хотіла сказати їм: "До побачення".

У Карлсоновій хатці

Хатка, що стоїть на даху, може бути справді затишна, особливо така, як Карлсонова. Його хатка має зелені віконниці й східці, чи пак ґаночок, де дуже гарно сидіти. Вечорами, сидячи на ґаночку, можна дивитися на зорі, а вдень — пити сік та їсти тістечка, звісно, коли вони є. Вночі можна спати на ґаночку, якщо в кімнаті надто парко, а вранці прокинутись і побачити, як над дахами ген за Естермальмом сходить сонце.

Авжеж, то справді затишна хатка, і стоїть вона дуже зручно: між димарем і протипожежним муром, так, що її нелегко й побачити. Хіба що хтось навмисне ходитиме по даху й загляне за димар. Але туди мало хто заглядає. [393]

— Тут, нагорі, все якесь не таке,— сказав Малий, коли Карлсон злетів з ним на ґаночок перед хаткою.

— Еге ж, хвалити бога. Малий оглянувся навкруги.

— Так багато дахів...

— Багато кілометрів дахів,— сказав Карлсон,— де можна ходити й жартувати донесхочу.

— І ми з тобою трошки пожартуємо, еге ж? — радісно спитав Малий.

Він згадав, як йому було цікаво минулого разу, коли вони з Карлсоном розважалися на даху. Проте Карлсон суворо глянув на нього.

— Аби тільки не довелося прибирати, га? Спершу я висотав собі всі жили, щоб хоч трохи дати лад у твоїй кімнаті, а потім ти будеш тинятися й жартувати до вечора. Ти на це розраховуєш?

Малий взагалі ні на що не розраховував.

— Я залюбки допоможу тобі прибирати, якщо треба,— сказав він.

— Отож-бо,— заспокоївся Карлсон.

Він відчинив двері, і Малий зазирнув, як живе найкращий у світі Карлсон.

— Звичайно ж, допоможу, якщо треба...— І враз Малий замовк, витріщивши очі.— Таки треба,— по хвилі докінчив він.

У Карлсоновій хатці була тільки одна кімната. В кімнаті стояв столярний верстат, де Карлсон майстрував, їв і клав усякий мотлох. Ще була в кімнаті дерев'яна канапа, щоб спати на ній, стрибати на ній і ховати в неї всякий мотлох. І два стільці, щоб сідати на них, класти всякий мотлох і підставляти їх, коли треба було сховати якийсь мотлох

до шафи. Та в шафу ніщо вже не влазило, бо вона була повна мотлоху — не такого, як лежав на підлозі, висів на гвіздках по стінах, а зовсім іншого... дуже багато мотлоху. Ще в Карлсона був коминок, [394] теж повен усякого мотлоху, і залізні ґратки, де можна варити їжу. Вгорі на полиці також було повно мотлоху. Зате на стелі майже нічого не висіло, тільки свердло, та торбина горіхів, та пугач, та обценьки, та пара капців, та рубанок, та Карлсонова нічна сорочка, та ганчірка, та гачки, та маленька валізка, та торбинка сушених вишень, а більше нічого. Малий довго стояв на порозі і роззирався на всі боки.

— Що, тобі аж дух захопило? — спитав Карлсон.— О, тут є мотлоху, не те, що в тебе, тут є майже всякий мотлох.

— Авжеж, тут багато мотлоху,— погодився Малий.— Але ти начебто хотів прибирати?

Карлсон кинувся на канапу і зручно вмостився на ній.

— Ти мене зле зрозумів,— сказав він.— Я не хочу прибирати, це ти хочеш прибирати... після того, як я так натомився в тебе, правда ж?

— І ти мені зовсім не допоможеш? — стурбовано спитав Малий.

Карлсон улігся на подушку й замугикав пісеньку, як людина, що тішиться .відпочинком.

— Звісно, я допоможу тобі,— сказав нарешті він.

— Ну, тоді чудово,— зрадів Малий.— А я вже боявся, що ти...

— Звісно, допоможу,— перебив Карлсон.— Я співатиму тобі, поки ти прибиратимеш, і підбадьорюватиму тебе. І — гей-гей! — усе піде, як у танці.

Малий не був певний того. За своє життя він не дуже наприбирався. Звичайно, він, як годиться, складав свої іграшки, мамі досить було тільки нагадати йому три, чотири чи п'ять разів, тоді він ховав їх, навіть якщо вважав, що то важка й непотрібна робота. Але прибирати в Карлсона було зовсім не те.

— З чого мені починати? — спитав він. [395]

— Дурний, звичайно, з горіхового лушпиння,— сказав Карлсон.— Дуже прибирати нема потреби, бо я весь час пильно стежу, щоб був лад, і не даю лушпинню знов пустити паростки. Тобі треба тільки ледь-ледь підмести.

Горіхове лушпиння валялося на підлозі поміж купами помаранчевих шкурок, кісточок з вишень, шкірок з ковбаси, клаптів паперу, надпалених сірників тощо. Самої підлоги не було видно.

— А в тебе нема пилососа? — спитав Малий, подумавши хвилину.

Видно було, що питання не сподобалося Карлсонові. Він невдоволено глянув на Малого.

— Мушу сказати, що дехто страх який ледачий. Я маю найкращу в світі мітлу і найкращу в світі лопатку, та вони не годяться деяким ледарям, ні, їм давай пилосос, щоб самим не довелося нічого робити!

Карлсон пирхнув.

— Я міг би мати тисячу пилососів, якби захотів. Але я не такий ледачий, як дехто. Я люблю працювати.

— Я теж люблю,— виправдувався Малий,— але... Та врешті, в тебе ж нема електрики до пилососа.

Він похопився, що Карлсонова хатка зовсім не сучасна. В ній не було ні електрики, ні водогону. Вечорами Карлсонові доводилося світити гасову лампу, а воду він брав із діжечки, що стояла на розі під ринвою.

— І смітника ти теж не маєш,— сказав Малий,— хоч він тобі найдужче потрібен.

— Я не маю смітника? — спитав Карлсон.— Що ти вигадуєш? Замітай лишень, і я покажу тобі найкращий у світі смітник.

Малий зітхнув. Тоді взяв мітлу і заходився замітати. Карлсон лежав, заклавши руки за шию, і задоволено стежив за Малим. Потім заспівав йому, як і обіцяв: [396]

Ясне сонце спати плине, Та лиш той, хто не лінився, Хто в роботі натомився, Солодко спочине.

— Саме так воно й є,— сказав Карлсон і вгніздився ще зручніше на подушці. Далі знов заспівав, а Малий усе замітав та й замітав. Раптом Карлсон сказав:

— Поки ти ще замітаєш, то міг би зварити мені кави.

— Я? — здивувався Малий.

— Так, будь ласка,— мовив Карлсон.— Але я не хочу, щоб ти через мене перепрацьовувався. Ти тільки розпали вогонь у каміні, принеси трохи води й звари каву, а питиму вже я сам.

Малий неприязно глянув на підлогу, що нітрохи не стала чистіша.

— Може, ти сам упорався б із кавою, поки я позамітаю? — сказав він.

Карлсон тяжко зітхнув.

— І де беруться такі ледарі, як ти? — сказав він.— Ти ж однаково крутишся, то невже так важко зварити трохи кави?

— Ні, звичайно, не важко,— погодився Малий.-

Мушу тільки сказати, що...

— А ти нічого не мусиш казати,— перебив Карлсон.— Не завдавай собі зайвого клопоту! Натомість спробуй стати хоч трохи в пригоді тому, хто геть виснажився, дбаючи про тебе,— вичистив пилососом вуха і, я вже й забув, що ще.

Малий відклав мітлу, взяв відро й побіг по воду. Потім набрав трісок із дровітні й набив ними камін. Та хоч як він намагався розпалити їх, а все дарма.

— Я не маю навички,— виправдувався Малий.— Може, ти... тільки розпалиш — і все?

— Нічого не вийде,— мовив Карлсон.— Якби я був на ногах, то інша річ. Я б тоді показав тобі, як треба [397]

розпалювати дрова, але ж тепер я випадково лежу, то невже ти хочеш, щоб я все за тебе робив?

Ні, Малий не хотів такого.

Він ще раз спробував розпалити дрова, і раптом у коминку затріщало й загуло.

— Горить! — вдоволено сказав він.

— От бачиш! Треба було лише трошки докласти рук,— мовив Карлсон.— Тепер тільки насип кави, наготуй гарненько тацю, дістань кілька булочок і замітай собі далі, поки закипить.

— А ти певний, що сам зможеш напитися кави? — спитав Малий. Далебі, він теж міг бути часом ущипливий.

— Еге ж, кави я вже сам нап'юся,— сказав Карлсон.— Але й ти можеш трошки скуштувати, бо я надзвичайно гостинний.

І коли Малий позамітав і позбирав усе горіхове лушпиння, і кісточки з вишень, і клапті паперу у старе відро, тоді вони з Карлсоном посідали на канапі й заходилися пити каву. До кави вони з'їли багато булочок. Малий пив каву, і йому було дуже гарно в Карлсоновій хатці, хоч він і стомився, поки її позамітав.

— Де ж твій смітник? — спитав Малий, коли проковтнув останній шматок булочки.

— Зараз я покажу тобі,— відповів Карлсон.— Бери відро й ходи.

Він вийшов на ґаночок.

— Он,— показав він униз на риштак.

— Як?.. Що ти маєш на думці? — здивувався Малий.

— Зійди вниз, там найкращий у світі смітник,

— Ти хочеш, щоб я висипав сміття на вулицю? — здивувався Малий. — Так не можна робити.

Карлсон потягнув до себе відро.

— Побачиш, чи можна, чи ні. Ходи,— і він з відром швидко рушив униз дахом. [398]

Малий злякався: а що, як Карлсон не зможе спинитися, коли досягне риштака!

— Гальмуй! — гукнув він.— Гальмуй!

І Карлсон загальмував. Проте аж тоді, як був на самому краєчку даху.

— Чого ти чекаєш? — гукнув Карлсон.— Ходи-но сюди!

Малий сів на дах і почав обережно з'їжджати до риштака.

— Найкращий у світі смітник... з висотою спаду двадцять метрів,— сказав Карлсон і витрусив з відра сміття.

На найкращий у світі смітник полетіла ціла купа кісточок з вишень, горіхового лушпиння та клаптів паперу і впала на голову якомусь ошатному добродієві, що йшов вулицею і курив сигару.

— Ой! — крикнув Малий.— Ой-ой, дивися, сміття впало на нього!

Карлсон здвигнув плечима.

— А хто ж його просив іти саме під моїм смітником? Та ще й під час осіннього прибирання!

Малий занепокоївся.

— Так, але ж йому попало лушпиння за комір і кісточки в чуб, а це не дуже приємно.

— Дурниці, не варто й згадувати,— сказав Карлсон.— Хай радіє, коли в нього немає в житті більшого лиха, ніж кілька лушпин за коміром.

Проте добродій з сигарою, мабуть, не дуже радів, бо обтрусився й почав гукати поліцію.

— Як можна зчиняти галас через такі дрібниці? — сказав Карлсон.— Хай би краще подякував мені. Бо як тепер кісточки в чубові пустять паростки, то в нього може вирости на голові чудова вишенька, і тоді він ходитиме собі й цілими днями скубатиме вишні й випльовуватиме кісточки. [399]

Поблизу не було жодного поліцая, і добродієві з сигарою довелося йти додому з кісточками та горіховим лушпинням.

Карлсон і Малий полізли дахом назад до хатки.

— Власне, я теж можу випльовувати кісточки,— сказав Карлсон.— Поки ти ще не скінчив роботи, то принеси торбинку з вишнями, що висить у кімнаті під стелею.

— Ти гадаєш, що я дістану? — спитав Малий.

— Вилізь на верстат,— порадив Карлсон.

Малий так і зробив. Потім вони сиділи на ґаночку, їли сушені вишні й випльовували навсібіч кісточки, що котилися вниз дахом і ледь чутно торохтіли — так смішно-смішно.

Почало вечоріти. М'який, теплий осінній присмерк спускався на будинки й дахи. Малий присунувся ближче до Карлсона. Йому було так гарно сидіти в Карл-сона на ґаночку, випльовувати кісточки й дивитися, як надворі дедалі смеркає. Будинки раптом стали якісь незвичайні, темні, таємничі, а потім і зовсім чорні. Здавалося, ніби їх хтось вирізав

величезними ножицями з чорного паперу і лиш позначив кілька золотих чотирикутників там, де мали бути вікна. Тих чотирикутників ставало дедалі більше, бо люди почали засвічувати світло в кімнатах. Малий спробував їх порахувати. Спочатку чотирикутників було тільки три, потім десять, потім багато-багато. У вікнах видно було людей, що вештались в кімнатах і робили своє діло. І можна було гадати, що вони роблять, хто вони і чому мешкають саме тут, а не в іншому місті.

І Малий почав розважати про все те. Лише Карлсон не хотів ні про що думати.

— Десь же їм треба мешкати, бідним людям,— сказав він.— Адже всі не можуть мати хатку на даху. І не можуть усі бути найкращими в світі Карлсонами. [400]

Карлсонова пригода з булочками

Поки Малий сидів у Карлсона, мама була в лікаря. Затрималася вона там довше, ніж гадала, і як нарешті прийшла додому, Малий уже спокійно сидів у своїй кімнаті й роздивлявся на марки.

— Привіт, Малий,— сказала мама.— Ти знову перебираєш свої марки?

— Еге ж,— відповів Малий, і то була правда.

Що він ще хвилину тому був нагорі, на даху, Малий не признався. Звісно, мама дуже мудра і розуміє майже все, проте Малий не був цілком певний, що мандрівку на дах вона також зрозуміє. Він вирішив нічого не казати про Карлсона. Принаймні тепер. Не казати, поки вся родина збереться до столу обідати. То буде чудова несподіванка для всіх, до того ж мама якась не дуже весела. Біля очей у неї залягли зморшки — звичайно їх там не було. "Чого б то?" — здивувався Малий.

Нарешті всі посходились і сіли до столу: мама, тато, Боссе, Бетан і Малий. На обід були голубці, і Малий, як завжди, здирав капусту. Він її не любив і їв тільки те, що було всередині в голубцях. Зате в ногах йому під столом примостився Бімбо, а він їв що завгодно. Малий згорнув капусту докупи й кинув під стіл.

— Мамо, скажіть, щоб він не робив так,— мовила Бетан.— Бімбо стає нестерпний... достоту, як і Малий.

— Так, так,— мовила мама.

Видно було, що вона не слухала Бетан.

— Як я була мала, то мене силували їсти все,— сказала Бетан.

Малий показав їй язика:

— Ти ба! Але не видно, щоб тобі їжа дуже пішла на користь.

У мами раптом виступили сльози на очах. [401]

— Не сваріться, прошу вас,— сказала вона.— Я не можу чути вашої сварки.І тоді всі довідалися, чого мама така невесела.

— Лікар сказав, що в мене недокрів'я. З перевтоми. Мені треба поїхати відпочити... конче треба.

За столом запала тиша. Кілька хвилин ніхто не вимовив ні слова. Яка сумна новина! Мама хвора, справді лихо, думали всі. Мамі треба їхати, а це ще гірше лихо, думав Малий.

— Я хочу, щоб ви щодня були на кухні, коли я приходжу зі школи, роздягали мене й пекли булочки,— сказав він.

— Ти думаєш тільки про себе,— суворо мовив Боссе.

Малий притулився до мами.

— Авжеж, а то я не матиму булочок,— сказав він. Та мама не слухала його. Вона розмовляла з татом.

— Спробуємо найняти служницю, іншої ради немає. І тато, й мама зажурилися. За столом уже не було так затишно, як завжди. Малий збагнув: треба щось зробити, щоб стало трохи веселіше. А хто кращий за нього мастак на такі речі?

— Угадайте щось дуже приємне,— сказав він.— Угадайте, хто повернувся!

— Хто?.. Сподіваюся, не Карлсон? — стривожилась мама.— Посмій лиш сказати, що ми знову матимемо такий клопіт!

Малий докірливо глянув на неї.

— Я гадаю, що з Карлсоном весело, а не клопіт. Боссе засміявся.

— Ото настане життя! Мами не буде, зате з'явиться служниця і Карлсон, що без кінця зчинятиме самі бешкети.

— Не вкорочуй мені життя, Малий,— сказала мама. [402]

— Уяви собі, що буде, як служниця побачить Карлсона!

Тато суворо глянув на Малого.

— Нічого не буде. Служниця ані побачить, ані почує про Карлсона, обіцяй нам, Малий.

— Карлсон літає, де сам собі хоче,— сказав Малий.— Але я обіцяю нічого не говорити про нього.

— Жодній душі,— наполягав тато.— Не забувай, ми так домовилися.

— Жодній душі,— пообіцяв Малий.— Тільки, звичайно, вчительці в школі.

Але тато похитав головою.

— Ні слова вчительці! Нізащо!

— Гаразд,— сказав Малий.— Тоді я про служницю теж не говоритиму. Бо з нею ще гірше, ніж з Карлсоном.

Мама зітхнула.

— Ще хтозна, чи ми знайдемо десь служницю, — сказала вона.

Але вже другого дня мама дала оголошення до газети. І врешті одна жінка відгукнулася на нього. Звалась вона панна Цап. А за дві години вона прийшла домовлятися.

Малому тоді саме стріляло у вусі, і він хотів бути якнайближче до мами, найкраще сісти їй на коліна, хоч він був уже завеликий, щоб сидіти на колінах.

— Та як тобі стріляє у вусі, то, хоч-не-хоч, мусиш вилазити мамі на коліна,— сказав він і любенько вмостився в неї на колінах.

У коридорі пролунав дзвінок. То прийшла панна Цап. Малий більше не міг сидіти в мами на колінах. Та весь час, поки панна Цап була в

кімнаті, він крутився біля маминого стільця, прикладав хворе вухо їй до плеча і, як воно боліло, тихенько скімлив.

Малий сподівався, що панна Цап буде молода, вродлива й ласкава — десь така, як учителька в школі. Коли [403] ж навпаки — то була рішуча літня жінка, висока, огрядна, з великим волом та ще й такими сердитими очима, що Малому стало лячно. Він відразу відчув, що не любить її.

Бімбо, мабуть, теж відчув те саме, бо почав завзято гавкати.

— Он як, тут є собака,— сказала панна Цап.

— А ви не любите собак? — струрбовано спитала мама.

— Люблю, якщо вони гарно виховані,— відповіла панна Цап.

— Я не знаю, чи Бімбо гарно вихований,— несміливо сказала мама.

Панна Цап енергійно кивнула головою.

— Але він буде вихований, якщо я залишусь у вас. Я колись доглядала собак.

Малий у душі сподівався, що вона таки в них не залишиться.

Тієї миті в нього саме заболіло вухо, і він не стримався й трошки поскімлив.

— Так, так, пси дзявкітливі й діти плаксиві,— мовила панна Цап і всміхнулася.

Видно було, що вона жартує, проте Малий не дуже вподобав її жарт і сказав тихенько, ніби сам до себе:

— їв мене ще є рипучі черевики.

Мама почула його слова. Вона почервоніла й квапливо сказала:

— Ви, мабуть, любите дітей, панно Цап, правда? [404]

— Люблю, якщо вони вихована,— відповіла панна Цап і втупила очі в Малого.

Мама знов зніяковіла.

— Я не знаю, чи Малий дуже вихований,— промурмотіла вона.

— Але він буде вихований,— запевнила панна Цап.— Почекайте тільки. Я колись гляділа дітей.

Малий злякався. Йому стало шкода тих дітей, що їх колись гляділа панна Цап. І тепер він сам буде такою дитиною! Було чого наполохатись!

Мама теж трохи задумалася. Вона погладила Малого по голові й мовила:

— Ну, як казати про нашого хлопця, то на нього найкраще діє ласка.

— Але я помітила, що ласка не завжди помагає,— заперечила панна Цап.— До дітей треба ще й твердої руки.

Потім вона сказала, яку хоче платню, і поставила вимогу, щоб її звали хатньою робітницею, а не служницею. На цьому й домовилися.

Саме тоді вернувся з контори тато, і мама відрекомендувала:

— Наша хатня робітниця панна Цап.

— Наш хатній цап,— сказав Малий і щодуху кинувся до дверей. Бімбо шалено загавкав і помчав за ним.

А другого дня мама поїхала до бабусі. Всі плакали, коли проводжали її, а найдужче Малий.

— Я не хочу бути з хатнім цапом,— хлипав він. Він зрозумів, що таки доведеться йому бути з нею.

Адже Боссе й Бетан приходять зі школи далеко за південь, тато з контори не раніше п'ятої. І Малий багато-баґато годин буде сам змагатися з панною Цап. Тому він і плакав.

Мама поцілувала його. [405]

— Не плач, синку, задля мене! І нізащо не називай] її хатнім цапом! 1

Лихо почалося другого дня, тільки-но Малий вернувся5 зі школи. Не було на кухні мами з шоколадом і булочками, а сама тільки панна Цап, що начебто не дуже зраділа Малому.

— Підобідок тільки псує апетит,— заявила вона.— Тут немає ніяких булочок.

А проте вона таки спекла булочки. На відчиненому вікні їх холонула повна таця.

— Але ж...— почав Малий.

— Ніяких але ж,— сказала панна Цап.— До того ж я не хочу, щоб діти товклися на кухні. Іди до своєї кімнати й готуй уроки. Повісь курточку, помий руки. Ану гайда!

Малий пішов до своєї кімнати, сердитий і голодний. Бімбо лежав у кошику й спав, та як тільки з'явився Малий, він миттю схопився на ноги, побачивши його. Малий пригорнув Бімбо до себе.

— Тебе вона теж кривдила? О, я не зношу її! Повісь курточку, помий руки!.. Може, ще й перевдягтися та вимити ноги, га? Я й сам завжди вішаю курточку, не треба мені загадувати!

Він шпурнув курточку в кошик, Бімбо відразу вмостився на ній і заходився гризти рукав.

Малий підійшов до вікна й виглянув надвір. Йому було так гірко, він так тужив за мамою! Аж ось раптом він побачив таке, що зразу повеселішав. Над дахом по той бік вулиці літав Карлсон. Він кружляв між димарями і час від часу весело перекидався в повітрі.

Малий схвильовано помахав йому рукою, і Карлсон так швидко завернув до нього і шугнув у вікно, що, якби Малий не відскочив убік, той гильнув би його по голові. [406]

— Гей-гоп, Малий! — гукнув Карлсон.— Я, здається, не зачепив тебе, то чого ж ти такий насуплений? Може, заслаб?

— Ні, зовсім ні,— сказав Малий.

І він розповів Карлсонові про своє лихо: що мама поїхала, а натомість вони мають хатнього цапа, такого набридливого, лихого й скупого. І що він навіть не дістав булочки, коли повернувся зі школи, хоч на вікні стоїть повна таця свіжих булочок.

У Карлсона заблищали очі. [407]

— Тобі пощастило,— мовив він.— Угадай, хто найкращий приборкувач хатніх цапів?

Малий відразу збагнув, що, мабуть, Карлсон. Але як він зможе приборкати панну Цап, Малий не уявляв.

— Я почну з того, що подратурую її,— сказав Карлсон.

— Ти хотів сказати "подратую"? — спитав Малий. Таких дурних зауважень Карлсон не любив.

— Якби я хотів сказати "подратую", то так і сказав би. "Дратурувати" — приблизно те саме, тільки набагато страшніше, ти хіба не чуєш, як воно звучить?

Малий вимовив його про себе й визнав, що Карлсон каже правду. "Дратурувати" звучало куди страшніше.

— Я думаю насамперед трошки подратурувати її булочками,— заявив Карлсон,— і ти мені допоможеш.

— Як? — спитав Малий.

— Біжи-но до кухні й почни розмову з хатнім цапом.

— Але ж...— почав Малий.

— Ніяких але ж,— перебив Карлсон.— Почни з нею розмову, щоб вона на мить відвела очі від таці з булочками.

Карлсон зареготав. Потім покрутив за ґудзика на животі, і моторчик загув. Карлсон з веселим сміхом вилетів у вікно.

А Малий відважно подався до кухні. Тепер, мавши за спільника найкращого у світі приборкувача хатніх цапів, він уже не боявся.

Цього разу панна Цап ще менше йому зраділа. Вона саме запарювала каву, і Малий збагнув, що панна Цап мала намір провести приємну часинку з кавою та свіжими булочками. Очевидно, тільки дітям вадив під-обідок.

Панна Цап кисло глянула на хлопця.

— Тобі чого треба? — спитала вона, і в її голосі було стільки ж приязні, як і в погляді. [408]

Малий міркував собі, що тепер треба б почати розмову.

Але що ж йому говорити?

— Угадайте, що я робитиму, коли буду такий великий, як ви? — нарешті спитав він.

Ту мить він почув за вікном знайоме гудіння. Але самого Карлсона не було видно. Малий тільки помітив пухку ручку, що з'явилася з-за стіни і взяла з таці булочку. Малий захихотів. Панна Цап не помітила нічого.

— Що ти робитимеш, як будеш великий? — нетерпляче перепитала вона.

Власне, вона зовсім не бажала цього знати. Вона тільки хотіла якнайшвидше спекатись Малого.

— Еге ж, угадайте,— сказав Малий.

Він знов побачив пухку ручку, що майнула у вікні і схопила з таці булочку. І знов Малий захихотів. Він намагався стриматись, та не міг. Сміх із нього аж рвався назовні, так його було багато. Панна Цап сердито зиркнула на хлопця. Вона, звісно, думала, що Малий найдокучливіший у світі шибеник. І докучає їй навмисне тепер, коли вона хоче випити кави!

— Угадайте, що я робитиму, як буду такий великий, як ви? — ще раз спитав Малий і знову захихотів. Бо саме ту мить він побачив дві пухкі ручки, що згорнули з таці решту булочок.

— Я не маю часу стояти тут і слухати твої теревені! — сказала панна Цап.— І мені зовсім байдуже, що ти робитимеш, як будеш великий. Але поки ти малий, то мусиш бути чемний і слухняний. Тож гайда вчити уроки!

— Аякже, неодмінно,— сказав Малий і так зареготав, що аж сперся об одвірок.— Та коли я буду великий, як ви, то напевне почну гримати на дітей.

Панна Цап, здавалося, ладна була кинутись на нього, коли це за вікном щось заревло, мов корова. Панна [409]

Цап швидко обернулася і враз побачила, що булочки зникли.

— О господи, де ж мої булочки? — зойкнула вона. Панна Цап кинулася до вікна — певне, сподівалася

побачити злодія, що стрибає вниз із повними жменями булочок. Наче не розуміла, що Свантесони мешкали на четвертому поверсі, а такого довгоногого злодія не буває.

Зовсім перелякана, панна Цап опустилася на стілець.

— Може, то голуби? — промимрила вона.

— Більше скидалося на корову,— мовив Малий.— Мабуть, сьогодні там літає якась корова, що любить булочки.

— Не верзи дурниць,— розсердилася панна Цап. Тієї миті Малий почув, що Карлсон знов літає за

вікном. Щоб панна Цап не звернула уваги на Карлсона, Малий почав співати на весь голос:

Крилата корівця, Немов той літак, Весело літає, Булочки хапає, Як лежить не так!

Малий часом складав вірші разом з мамою, і самому йому пісенька про корівцю здалася гарною. Але панні Цап вона не сподобалась.

— Не верзи дурниць! — ще раз гримнула вона. Саме тієї миті біля вікна щось легенько брязнуло, аж Малий і панна Цап підскочили з переляку. І тоді вони побачили, що то брязнуло. На порожній таці з-під булочок лежало п'ять ере. Малий знов захихотів.

— О, яка чудова корівця! — вигукнув він.— Заплатила за булочки!

Панна Цап аж почервоніла з люті. [410]

— Що це за безглуздий жарт! — закричала вона й кинулась до вікна. — Це, мабуть, хтось із квартири над нами так забавляється: краде булочки й кидає п'ять ере!

— Над нами немає більше квартир,— сказав Малий.— Ми на останньому поверсі, далі вже тільки дах.

Панна Цап зовсім знавісніла.

— Я нічого не збагну! — кричала вона.— Нічогісінько не збагну!

— Еге ж, я вже помітив,— сказав Малий.— Але не журіться, всі ж не можуть бути швидкі на розум.

Лусь — і Малий дістав ляпаса.

— Я тебе навчу, як пащекувати! — крикнула панна Цап.

— Ні, прошу вас, не вчіть,— сказав Малий.— Бо мама не впізнає мене, як приїде додому.

Хлопцеві потемніло в очах, і він заплакав. Досі йому ніхто не давав ляпасів, і він їх не любив. Він злісно витріщився на панну Цап.

Тоді вона взяла Малого за плече і виштовхала до його кімнати.

— Сиди тут, і хай тобі буде соромно,— сказала вона.— Я замкну двері й заберу ключа, тоді ти, може, перестанеш щохвилини бігати до кухні.

Вона глянула на годинника.

— Я прийду о третій і відчиню. А до того часу подумай, що кажуть, коли просять пробачення.

І панна Цап пішла. Малий був лютий на панну Цап. Та водночас його трохи мучило сумління, бо ж він сам повівся не дуже гарно. Мама може подумати, що він дражнив хатнього цапа і був нечемний.

Мама, еге ж... Малий міркував, чи не поплакати йому трохи.

Аж ось він почув гудіння, і крізь вікно влетів Карлсон. [411]

Карлсон запрошує Малого на бенкет з булочками

— А чи не пообідати нам трошки? — сказав Карлсон.— Шоколад з булочками в мене на ґаночку... я пригощаю.

Малий тільки мовчки дивився на нього. О, який Карлсон чудовий, найкращий за всіх! Малому аж захотілось обняти його, і він спробував обняти Карлсона, але той відштовхнув хлопця.

— Спокійно, тільки спокійно! Ти ж не в бабусі. Ну, то йдеш зі мною?

— Ще б пак,— мовив Малий.— Хоч ні, мене замкнено. Я сиджу, наче у в'язниці.

— Так думає хатній цап,— сказав Карлсон.— І нехай собі далі так думає.

Очі в нього заблищали, і він радісно застрибав перед Малим.

— Знаєш що? Будемо гратися; ти сидиш у в'язниці, і тобі страшно, бо тебе стереже бридкий хатній цап. І от приходить могутній, і відважний, і дужий, і вродливий, і до міри затовстий герой і визволяє тебе.

— Який це герой? — спитав Малий.

— Спробуй відгадати, якщо можеш!

— Невже ти? — сказав Малий.— Тоді, я думаю, ти можеш визволити мене негайно ж.

Карлсон теж так думав.

— Бо той герой такий моторний,— казав він.— Швидкий, мов яструб, не віриш? І відважний, і дужий, і вродливий, і до міри затовстий, і він спускається, і визволяє тебе, і він такий відважний, такий... гей-гей, ось він уже тут!

Карлсон ухопив Малого і хоробро шугнув у повітря. Бімбо заскавчав, побачивши, що Малий зник за вікном, та хлопець гукнув йому: [412]

— Спокійно, тільки спокійно! Я скоро повернуся! Вгорі на ґаночку в Карлсона лежало рядком десять дуже смачних на вигляд булочок.

— За кожну з них чесно заплачено,— сказав Карлсон.— Ми поділимо їх справедливо: ти бери сім, і я сім.

— Але ж так не вийде,— заперечив Малий.— Сім і сім буде чотирнадцять, а тут тільки десять булочок.

Карлсон швиденько згорнув докупи сім булочок.

— Принаймні це мої,— заявив він.— Тепер у школі якось по-дурному рахують. Та я через це не повинен страждати. Я сказав, що кожний з нас візьме по сім, і це мої.

Малий погодився. [413]

— Я однаково більше як три не подужаю з'їсти. А де ж твій шоколад?

— Унизу в хатнього цапа,— сказав Карлсон.— Зараз ми його добудемо.

Малий злякано зиркнув на нього. Він не мав бажання знов зустрічатися з панною Цап і, може, дістати ще одного ляпаса. І взагалі, як вони доберуться до коробки з какао? Вона ж стоїть не на підвіконні, як булочки, а на полиці біля плити, якраз перед очима в панни Цап.

— Як же ми візьмемо ту коробку? — спитав Малий. Карлсон задоволено всміхнувся.

— Ти, дурний хлопчисько, звісно, не додумався б, як її взяти. Та, на щастя, до цієї справи береться найкращий у світі штукар, тож будь цілком спокійний.

— Так, але...— почав Малий.

— Скажи-но мені,— перебив його Карлсон,— ти коли-небудь придивлявся до коридорних балконів у цьому будинку, де витрушують одяг і килими?

Звичайно, Малий придивлявся до них. Мама завжди витрушувала на такому балконі хідники з кухні, він містився якраз на півповерха вище від їхніх кухонних дверей.

— Всього за десять ступнів від дверей до квартири,— мовив Карлсон.— Навіть така незграба, як ти, зможе вшитися туди в одну мить.

Малий нічого не второпав.

— Навіщо мені вшиватися на той балкон? Карлсон зітхнув.

— Дурний хлопчисько, йому треба розжовувати кожне слово! Ну, нашорошуй вуха, слухай і метикуй!

— Добре, я слухаю,— сказав Малий.

— Отож,— почав Карлсон,— дурний хлопчисько сідає з Карлсоном на балкон, спускається на півповерха нижче і довго й наполегливо дзвонить до квартири, второпав? Сердитий хатній цап на кухні чує дзвінок і швидкою [414] ходою йде відчиняти... Виходить — і кухня порожня! Відважний і до міри затовстий герой залітає до кухні Й вилітає звідти вже з коробкою какао в руках. Дурний хлопчисько дзвонить ще раз — просто, щоб подражнити хатнього цапа, і мерщій тікає назад на балкон. Сердитий хатній цап відчиняє двері і стає ще сердитіший, бо там ніхто не стоїть із букетом червоних троянд для нього. Сердитий хатній цап обертається і хряскає дверима. Дурний хлопчисько хихотить собі на балконі, аж поки прилетить до міри затовстий герой і забере його на дах бенкетувати. Ану, Малий, відгадай, хто найкращий у світі штукар? А тепер до роботи!

І не встиг Малий і рота розтулити, як уже летів на балкон. Карлсон шугнув униз, аж Малому засвистіло у вухах і стало млосно в животі, дужче, як на чортовому колесі в парку. Далі все було точнісінько так, як передбачив Карлсон. Він подався до вікна в кухні, а Малий спустився до дверей і добре натиснув на дзвоника. Нарешті в сінях почулася хода. Тоді він справді-таки захихотів і помчав назад на балкон. За мить двері відчинились, і показалася голова панни Цап. Малий бачив її, коли обережно визирнув крізь засклені двері з балкона. Карлсон правду казав. Сердитий хатній цап став ще сердитіший, як нікого не вгледів за дверима. Він щось голосно забурмотів сам до себе і хвилинку постояв у відчинених дверях, ніби сподівався, що той, хто дзвонив, зненацька вродиться перед ним. Але той, хто дзвонив, тихенько хихотів собі на балконі й не перестав сміятися навіть тоді, коли прилетів до міри затовстий герой і забрав його до себе на ґаночок бенкетувати булочками. На такому приємному бенкеті Малий ще зроду не був.

— Як мені тут гарно,— сказав хлопець. [415]

Він сидів на ґаночку поряд з Карлсоном, жував булочку, пив шоколад і дивився на стокгольмські дахи та вежі, що блищали на сонці. Булочки були добрі, шоколад теж був смачний. Він сам зварив його у Карлсоновому коминку.

Всього, що було треба,— молока, цукру,— Карлсон роздобув на кухні внизу.

— І за кожну краплю сповна заплачено п'ятьма ере, що лежать на столі в кухні,— сказав Карлсон.— Як хто вже чесний, то завжди буде чесний, нічого не вдієш,

— А де ти набрав стільки п'ятаків? — спитав Малий.

— З гаманця, що знайшов днями на вулиці,— відповів Карлсон.— Повний п'ятаків і ще всяких інших грошей.

— То ж якийсь бідолаха загубив гаманця! — сказав Малий.— І, мабуть, журиться.

— Авжеж,— сказав Карлсон.— Коли вже хто шофер таксі, то хай пильнує своїх речей!

— А звідки ти знаєш, що то був шофер таксі? — здивувався Малий.

— Знаю, бо бачив, як він упустив гаманця,— відповів Карлсон.— А що він шофер таксі, то видно було по значкові на шапці. Я ж не дурний.

Малий докірливо глянув на Карлсона. Так з чужими речами не роблять, він повинен сказати це Карлсонові. Але ж не обов'язково тепер... хай колись іншим разом! Тепер він хотів тільки сидіти на

ґаночку, грітися на сонці, їсти булочки, пити шоколад і слухати Карлсона.

Карлсон швидко вм'яв усі сім булочок. Малий не був такий спритний. Він доїдав тільки другу, а третя ще лежала біля нього на ґаночку.

— О, як мені добре! — тішився він.

Карлсон нахилився і пильно глянув йому у вічі.

— Ні, не може бути. Тобі, певне, недобре. Він приклав Малому руку до чола. [416]

— Я так і думав. Типова булочкова гарячка. Малий здивувався.

— А що таке... булочкова гарячка?

— Нею хворіють, коли з'їдять забагато булочок.

— Тоді в тебе ще більша булочкова гарячка,— сказав Малий.

— Дарма ти так думаєш,— мовив Карлсон.— Я вже хворів булочковою гарячкою, коли мав три роки. А вона буває тільки раз на віку, точнісінько як кір чи коклюш.

Малий зовсім не почувався хворим і намагавсь пояснити це Карлсонові. Та Карлсон присилував його лягти на ґаночок і став ревно бризкати йому шоколадом в обличчя.

— Мабуть, ти вже не зомлієш,— сказав він. Потім схопив останню булочку Малого.— Більше ані булочки, а то помреш! І уяви собі, яке щастя для бідної булочки, що я тут є. Бо вона б лежала на ґаночку зовсім самітна,— додав він і швидко з'їв булочку.

— Тепер вона вже не самітна,— сказав Малий. Карлсон задоволено погладив себе по животі.

— Ні, тепер вона разом з іншими сімома, і їй там добре!

Малому також було добре. Він лежав собі на ґаночку й— думав, що бути хворому на булочкову гарячку просто чудово. Він уже наївся і залюбки віддав Карлсонові булочку.

Аж ось Малий глянув на годинника. Було кілька хвилин до третьої. Він засміявся.

— Скоро прийде панна Цап і відімкне мені двері. О, як би я хотів побачити її, коли вона зайде до моєї кімнати, а мене там нема!

Карлсон приязно поплескав його по плечу.

— Звертайся з своїми дріб'язковими бажаннями до Карлсона, і він усе тобі влаштує. Скоч-но лишень [417] та принеси мого бінокля: він висить на чотирнадцятому гвіздку, коли рахувати від канапи, під самою стелею* Вилізеш на верстат. ;

Малий захихотів.

— Добре, але ж у мене булочкова гарячка. Хіба не треба більше лежати?

Карлсон похитав головою.

— Лежати й хихотіти... І ти думаєш, це поможе проти гарячки? Навпаки, що більше ти гасатимеш вулицями й дахами, то швидше видужаєш, можеш прочитати це в кожній лікарській книжці.

І хоч Малий залюбки хворів би далі на булочкову гарячку, він слухняно заскочив до хати, виліз на столярний верстат і зняв бінокля, що висів на чотирнадцятому гвіздку, коли рахувати від канапи. На тому самому гвіздку висіла також картина — аркуш картону з червоним півником в одному куточку. Карлсон сам намалював її. Малий тепер згадав, що Карлсон найкращий у світі майстер малювати півнів. Картина звалася "Дуже самітний червоний півень", так на ній написано. І півень був таки дуже самітний, маленький і червоний, зовсім не такий, • як ті півні, що їх Малий бачив за своє життя.

Та він не мав часу довше роздивлятися на картину, бо ось-ось доходила третя година, тож треба було поспішати.

Карлсон уже завів моторчика, і тільки-но Малий вийшов з біноклем, він миттю схопив його, перелетів через вулицю і сів на дах якраз навпроти їхнього будинку.

Тоді Малий усе збагнув.

— Ой, як звідси гарно дивитися, коли маєш бінокля і хочеш заглянути до моєї кімнати!

— Еге ж, і бінокля маємо, і заглянути хочемо,— сказав Карлсон і приклав бінокля до очей.

Потім він дав бінокля й Малому. І той побачив свою кімнату так чітко, ніби сидів у ній. Он його ліжко, он [418]

Бімбо спить у кошику, он стіл з підручниками, а он годинник на стіні. Він саме вибив третю. Але панни Цап не видно.

__ Спокійно, тільки спокійно,— сказав Карлсон.— Вона вже йде, бо мені мурашки забігали по спині, та й димар двигтить.

Він відняв у Малого бінокля і приклав собі до очей.

— А що я казав! Ось відчиняються двері, ось вона заходить, така мила, ласкава, як ватажок людоїдів.

Малий зайшовся сміхом.

— Так, так, ось вона витріщає очі. Де Малий? А що, як він упав з вікна?

Панна Цап, мабуть, так і подумала, бо підійшла до вікна, зовсім перелякана. Малому аж стало її шкода. Вона перехилилася через підвіконня і глянула на вулицю, ніби сподівалася побачити там хлопця.

— Ні, там його немає,— мовив Карлсон.— Дивно, га? Панна Цап, мабуть, заспокоїлася. Вона відійшла від вікна.

— Тепер починає шукати,— вів далі Карлсон.— Шукає на ліжку... і за столом... і під ліжком, ось так... Стривай-но, ось вона вже в шафі, думає, що ти лежиш там, скоцюрбився й плачеш.

Карлсон засміявся.

— Ну, тепер час нам трохи пожартувати з нею,— мовив він.

— Як? — спитав Малий.

— А он як,— мовив Карлсон, і не встиг Малий щось сказати, як він схопив його, перелетів через вулицю і опустив у його кімнаті.

— Гей-гоп, Малий, будь ласкавий з хатнім цапом,— '-ь.азав к"_;; і полетів ~о^і геть.

Малий не думав що то же вдалий жарт. Та коли є К он почав, то треба доводити краю. Отож він [419] обережно підійшов до столу, сів і розгорнув підручник з арифметики.

Він чув, як панна Цап перевертає все в шафі, і напружено чекав, коли вона вилізе звідти.

І панна Цап вилізла. Перше, що вона побачила, був Малий. Вона позадкувала до шафи, стала там і якусь хвилину мовчки дивилася на хлопця. Потім закліпала очима, щоб упевнитись, чи їй, бува, не ввижається.

— Де ти до лиха ховався? — врешті спитала вона. Малий невинно підвів голову від книжки.

— Я не ховався. Я просто сидів тут і розв'язував задачу. Звідки мені було знати, що ви любите гратися в піжмурки? Та будь ласка... лізьте знов до шафи, я залюбки пограюся.

Панна Цап не відповіла нічого. Вона довго стояла й думала.

— Я наче ніколи не хворіла,— промурмотіла вона.— Та в цьому домі надто багато всяких химер.

Тієї миті Малий почув, як хтось обережно обернув ключа з того боку дверей. Малий захихотів. Найкращий у світі приборкувач хатніх цапів, очевидно, залетів крізь вікно в кухні, щоб показати хатньому цапові, як то сидіти замкненому.

Панна Цап нічого не помітила. Вона мовчки стояла і, видно, щось обмірковувала. Врешті вона сказала:

— Дивно! Ну, тепер іди собі гратися, поки я доварю обід.

— Дякую,— мовив Малий.— То я вже не сидітиму замкнений?

— Ні, не сидітимеш,— сказала панна Цап і підійшла до дверей.

Вона взялася за клямку й натиснула на неї раз, потім другий. Проте двері не відчинялися. Тоді вона налягла на них усією своєю вагою. Але й це не допомогло. Двері не подавалися. [420]

Панна Цап зойкнула:

— Хто замкнув двері?

— Ви самі г: замкнули,— сказав Малий.

— Що ти верзеш! — крикнула вона.— Як же я могла замкнути їх з того боку, коли я в кімнаті?

— А звідки я знаю? — сказав Малий.

— Може, то Боссе чи Бетан? — спитала панна Цап.

— Ні, вони ще в школі,— заперечив Малий. Тоді панна Цап важко опустилася на стілець.

— Знаєш, що я думаю? — мовила вона.— Мені здається, що в цьому домі є привиди.

Малий кивнув головою. О, як добре, що панна Цап вважає Карлсона за привида! Тоді вона, мабуть, піде собі від них. Бо хіба ж вона залишиться в квартирі, де є привиди?

— А ви боїтеся привидів? — спитав він.

— Навпаки,— сказала панна Цап,— я їм рада.— Уяви собі, тепер я, може, також попаду в телебачення! Знаєш, у них є така серія, де люди розповідають за привидів. А того, що я зазнала за один-однісінький день, вистачить на десять передач по телебаченню.

Панна Цап, здавалося, була цілком задоволена.

— А як лютуватиме моя сестра Фріда, щоб ти знав! Бо Фріда виступала по телебаченню і розповідала про духів, що їх вона бачила, про голоси, що їх чула, і не знаю, про що там іще. Але тепер я їй утру носа.

— А хіба ви чули якісь голоси? — поцікавився Малий.

— Авжеж. Пам'ятаєш, як заревіло за вікном тоді, коли зникли булочки? Я спробую віддати той рев на телестудії, щоб люди почули, як він звучить.

І панна Цап так заревіла, що Малий аж підскочив на стільці.

— Еге ж, десь так,— задоволено сказала вона. [421]

Тієї миті за вікном пролунало ще страшніше ревіння, і панна Цап зблідла.

— Ось і відповідь,— прошепотіла вона.— Привид відповів мені. Про це я теж скажу по телебаченню. О, господи, Фріда аж позеленіє з люті!

І вона розповіла, як Фріда хвалиться, що виступала по телебаченню зі своїми духами.

— Як вірити їй, то весь Васастад* аж кишить духами, і більшість їх мешкає у нас дома, щоправда, не в моїй кімнаті, а в Фрідиній. Уяви собі,

якось увечері дух своєю рукою написав попередження Фріді. А її, далебі, треба-таки було попередити,— додала панна Цап.

[* Васастад — один із районів Стокгольма.]

— А що то було за попередження? — запитав Малий. Панна Цап хвильку подумала.

— Ой, що ж там було написано... ага, згадала: "Увага! Не гайнуй так легковажно своїх безмежно коротких днів!"

Малий непорозуміло глянув на неї: він таки справді нічого не втямив. Панна Цап пояснила:

— Це попередження Фріді, щоб вона змінила своє життя на краще і кинула всякі дурниці.

— І вона послухалася? — запитав Малий. Панна Цап пирхнула.

— Аякже! Вона й далі хвалиться і вважає себе за бозна-яку зірку телебачення, хоч виступала один-однісінький раз. Але тепер я знаю, хто з неї зіб'є пиху.

Панна Цап потерла руки. Вона страх як тішилась, що врешті візьме гору над Фрідою, тому зовсім не зважала на те, що сидить замкнена з Малим. Вона була цілком задоволена і все розводилась про Фрідину розповідь за духів і про свої власні спостереження, аж доки не вернувся зі школи Боссе. [422]

Малий гукнув йому:

__ Ходи відчини нам! Я замкнений з хатнім ца... з панною Цап!

Боссе відімкнув двері і вражено спитав:

— Хто це вас замкнув?

Панна Цап тільки таємниче примружила очі.

— Про це ти почуєш скоро по телебаченню. Тепер вона квапилась доварювати обід і сягнистим кроком поспішила до кухні.

Але за хвилину почувся її голосний зойк. Малий кинувся туди.

Панна Цап сиділа біля плити блідіша, ніж була перше, і мовчки показувала на стіну.

Отже не тільки Фріда одержала попередження, написане рукою духа. Панна Цап теж його одержала. На стіні було написано великими кривими літерами:

"УВАЖАЙ! У ТВОЇХ НЕМИЛОСЕРДНО ДОРОГИХ БУЛОЧКАХ МАЛО ЦИНАМОНУ!"

Карлсон і телевізор

Тато прийшов на обід з новим клопотом.

— Бідні діти, мабуть, доведеться вам кілька днів давати самим собі раду. Несподівано вийшло так, що мені треба вилетіти до Лондона. Як воно буде, га?

— Буде все чудово,— сказав Малий,— тільки ви не лізьте під пропелер.

Тато засміявся.

— Я думаю про те, що ви робитимете без мами і без мене.

Боссе й Бетан теж вважали, що все буде гаразд.

— Навіть трохи цікаво хоч раз побути без батьків,— заявила Бетан.

— Але ж подумайте про Малого,— журився тато. Бетан ніжно погладила Малого по русявій голівці.

— Я дбатиму про нього, як мама,— запевнила вона. Але тато не дуже вірив, що вона так про нього дбатиме, а Малий і поготів.

— Тебе однаково ніколи немає, гасаєш із своїми хлопчиськами, коли ти найдужче потрібна,— промурмотів він.

Боссе спробував потішити його.

— Ти ще маєш мене.

— Еге ж, маю на стадіоні в Естермальмі,— сказав Малий. [424]

Боссе засміявся.

— Залишається ще панна Цап. Вона не гасає з хлопчиськами і не ганяє м'яча.

— На жаль, ні,— сказав Малий.

Він намагався відчути в серці палку ненависть до панни Цап. І враз помітив щось дивне — він більше не сердився на неї. Анітрохи не сердився. Малий здивувався. Як це сталося? Досить було дві години посидіти разом замкненими, як він звик до неї? Звісно, Малий не почав раптом любити панну Цап — навпаки, проте він начебто став трохи

людяніший до неї. Бідолаха мусить жити разом з тією Фрідою! А Малий добре знав, що означає мати погану сестру. Хоч Бетан усе-таки не хвалиться, що виступала по телебаченню, як та Фріда.

— Я не хочу, щоб ви залишалися вночі самі,— мовив тато.— Найкраще буде спитати панну Цап, чи не пожила б вона в нас, поки мене не буде.

— Щоб я мучився з нею і вдень і вночі? — сказав Малий.

Але в душі подумав, що добре, як хтось оберігатиме їх, навіть коли то буде й хатній цап.

А панна Цап дуже радо згодилась побути з дітьми. Коли вони лишилися з Малим самі, вона пояснила, чому саме:

— Вночі привиди з'являються найчастіше, розумієш? "І я складу на телебачення таку програму, що Фріда впаде з стільця, як побачить мене на екрані.

Малий стривожився. А що, як до панни Цап, поки не буде тата, почне приходити з телестудії багато людей і хтось випадково побачить Карлсона? Ой, тоді вона напевне потрапить до телебачення, хоч він і не привид, а всього лише Карлсон. І не буде вже спокою в хаті, а тато й мама так боялися цього! Малий розумів, що треба попередити Карлсона і попросити його бути обережним. [425]

Він не зміг його побачити, аж поки настав вечір. Тоді Малий лишився сам. Тато вже вилетів до Лондона, Боссе й Бетан пішли кожне в своїх справах, а панна Цап подалася додому спитати Фріду, чи вона, бува, не бачила більше привидів.

— Я скоро вернуся,— мовила вона, як ішла.— А коли часом з'явиться якийсь привид, то попроси його поки що сісти й почекати, ха-ха-ха!

Панна Цап рідко всміхалася і майже ніколи не сміялась. Та як на неї вже нападав сміх, то єдина була втіха — що таке траплялося рідко. Але тепер вона була весела, як ніколи. Малий ще довго чув на сходах її сміх, що луною котився між стінами.

А відразу по тому у вікно залетів Карлсон.

— Гей-гоп, Малий! Що ми тепер робитимемо? — спитав він.— У тебе нема парової машини, щоб ми влаштували вибух, або хатнього цапа, щоб його можна було дратурувати, або ще чогось? Я хочу веселитися, а то я не граюсь.

— Ми можемо подивитися телевізор,— запропонував Малий.

І уявіть собі, виявилося, що Карлсон не знав, який той телевізор! Він зроду не бачив його!

Малий повів Карлсона до вітальні й гордо показав їхній новий телевізор.

— Глянь-но!

— Що це за скринька? — спитав Карлсон.

— Це не скринька, а телевізор,— пояснив Малий.

— А що в ньому є? — спитав Карлсон.— Булочки? Малий засміявся.

— Ніякі не булочки! Зараз побачиш, що там.

Він увімкнув телевізор, і раптом на екрані з'явився чоловік і сказав, яка буде погода у Верхньому Норланді.

Очі в Карлсона стали круглі з подиву. [426]

— Як ви запхнули його до скриньки? Малий зареготав.

— А ти думаєш як? Він заліз туди, як був маленький, утямив?

— Навіщо ж він вам? — допитувався Карлсон.

— Ох, та я жартую, не бачиш? — сказав Малий.-Звісно, він не заліз туди маленьким і він нам ні на що не потрібний. Він просто там є, розумієш. Сидить і каже, яка завтра буде погода. То такий собі дядько-погодник. Карлсон усміхнувся.

— І ви навмисне запроторили до скриньки дядька, аби він казав, яка завтра буде погода? Можна самим її побачити! Або з таким же успіхом спитати мене... Буде буря, і дощ, і град, і шторм, і землетрус, тепер ти задоволений? [427]

"На Норландському узбережжі завтра буде шторм і дощ",— мовив дядько-погодник на екрані. Карлсон радісно засміявся.

— А що я казав? Шторм і дощ!

Він підійшов до самого телевізора і притулився носом до носа чоловіка на екрані.

— І землетрус, не забудь сказати! Бідні норландці, яка в них погода! Та нехай тішаться, що взагалі мають погоду. Уяви собі, якби вони сиділи там зовсім без погоди!

Карлсон приязно поплесказ чоловіка на екрані.

— Такий собі малесенький дядечко,— мовив він.— Менший за мене. Мені він сподобався.

Потім Карлсон став навколішки й заглянув під телевізор.

— Кудою ж він заліз у скриньку?

Малий силкувався пояснити, що то тільки зображення, а не живий чоловік, та Карлсон розсердився.

— Бреши комусь іншому, а не мені! Він же рухається, дивиться! І хіба мертвий чоловік буде говорити про погоду в Норланді, га?

Малий сам не дуже розумівся на телевізорі, але, як умів, намагався пояснити Карлсонові, що воно таке. Водночас він хотів скористатися з нагоди й попередити Карлсона.

— Уяви собі, панна Цап хоче попасти в телебачення.— почав він.

Карлсон зареготав.

— Хатній цап у таку маленьку скриньку? Отакенний лантух? Та їй довелося б скластися вчетверо!

Малий зітхнув. Очевидно, Карлсон нічого не зрозумів. Малий почав з самого початку, та все марно. Але врешті він таки втовкмачив Карлсонові, як працює телевізор.

— Панні Цап не треба залазити в скриньку, вона [428] може спокійно й зручно сидіти собі за кілька миль звідси, і все одно її видно буде на екрані живу-живісіньку,— сказав Малий.

— Живого-живісінького хатнього цапа... о, який жах! — вигукнув Карлсон.— Краще розбийте цю скриньку або поміняйте її на таку, де були б булочки. Більше буде користі.

Тієї миті на екрані з'явилася дикторка. Вона ласкаво всміхнулася, і Карлсон витріщив очі.

— Хоч, зрозуміло,— повів він далі,— якщо вже міняти, то на таку, де є багато смачних булочок. Бо я бачу, що в цій скриньці є дещо краще, ніж я думав спочатку.

Дикторка й далі всміхалася до Карлсона. Карлсон теж усміхнувся їй у відповідь і штовхнув Малого в бік:

— Глянь-но на цю гарненьку малявку! Я їй сподобався... аякже, вона ж бачить, що я вродливий, дуже розумний і до міри затовстий чоловік у розквіті сил.

Раптом дикторка зникла. Натомість з'явилося двоє поважних чоловіків, що тільки говорили та й говорили. Вони Карлсонові не сподобались, і він почав крутити на телевізорі всі кнопки.

— Не крути! — сказав Малий.

— Чому? Я ж хочу викрутити знов ту малявку,— мовив Карлсон.

Він завзято крутив кнопки, проте дикторка не з'являлася. Тільки товсті чоловіки стали ще товстіші. Ноги в них зробилися коротенькі, а голови повитягалися. Карлсона це насмішило. Довгу хвилю він бавився ще й тим, що вимикав і вмикав телевізора.

— Дядьки з'являються і зникають саме тоді, як я хочу,— задоволено сказав він.

Двоє чоловіків говорили далі, тільки-но Карлсон давав їм змогу.

"З свого боку я гадаю..." — вів один. [429]

— А мені байдуже, що ти з свого боку гадаєш,-і сказав Карлсон.— Іди додому та лягай спати.

Клац — він вимкнув телевізор і радісно засміявся.

— Уяви собі, як той дядько сердиться, що не може доказати, що він з свого боку гадає!

Та скоро Карлсонові телевізор надокучив. Він захотів іншої розваги.

— Де хатній цап? Веди його сюди, я буду виступати з ним.

— Виступати? Як це? — занепокоївся Малий.

— Є три способи приборкувати хатніх цапів,— почав Карлсон.— їх можна дратурувати, з ними можна жартувати або ще виступати. Власне, це майже те саме, тільки виступання більше скидається на бійку рукопаш.

Малий ще дужче стурбувався. А що, як Карлсон справді почне битися рукопаш з панною Цап? Тоді ж вона побачить його, а якраз це найстрашніше! Малий повинен пильнувати Карлсона, поки немає тата й мами, хай би там що.

Якось треба налякати його, щоб він сам тримався чимдалі від панни Цап.

Малий трохи поміркував, а тоді почав хитро:

— А ти, Карлсоне, хотів би попасти до телебачення? Карлсон похитав головою.

— До цієї скриньки? Я? Ні, поки я дужий і можу боронитися — нізащо!

Але потім передумав і сказав:

— Хоч залежно з ким... Якби зі мною була ота малявка...

Малий відразу заявив, щоб Карлсон про таке й не думав. Ні, якщо Карлсон попаде до телебачення, то тільки з хатнім цапом.

— Хатній цап і я в одній скриньці? Ой-ой-ой! Якщо досі в Норланді не було землетрусу, то тоді напевне [430] буде, затям собі. І як тобі спало на думку таке безглуздя!

Тоді Малий розповів йому все за програму з привидами, що її панна Цап має намір зробити для телебачення, аби Фріда впала з стільця.

— А хатній цап бачив якогось привида? — поцікавився Карлсон.

— Ні, не бачив,— відповів Малий,— але чув, як хтось ревів за вікном. Він думає, що то привид.

І Малий докладно пояснив зв'язок між Фрідою, хатнім цапом, Карлсоном і телебаченням. Та дарма він сподівався, що злякає цим Карлсона. Той ляснув себе по колінах і завищав із захвату. А скінчивши вищати, штовхнув Малого в бік:

— Бережи хатнього цапа! Він — найкраща річ у цьому домі. На бога, бережи його! Бо тепер справді буде весело.

— Як це? — злякано спитав Малий.

— Гей! — вигукнув Карлсон.— Тепер не тільки Фріда впаде з стільця! Веди сюди всіх своїх хатніх цапів та дядька з телевізора, і ви побачите того, хто прилине, як птах!

— Хто прилине, як птах?

— Невеличкий привид із Васастаду! — вигукнув Карлсон.— Гей-гей!

І Малий здався. Він попереджав Карлсона і намагався робити так, як хотіли тато й мама. А тепер буде так, як захоче Карлсон. Принаймні так завжди було. Карлсон робив, що собі хотів і скільки хотів, тож Малий вирішив більше не ставати йому на заваді. І як він зважився на це, то відчув, що так буде й веселіше. Він згадав той випадок, коли Карлсон грався в приви-да і до смерті налякав злодіїв, що хотіли вкрасти мамині гроші на господарство і всі срібні ложки та виделки. Карлсон теж того не забув. [431]

— Пам'ятаєш, як нам тоді було весело? — спитав він.— До речі... а де те моє привидівське вбрання?

Малому довелось признатися, що мама забрала його.

Вона дуже розсердилась, що Карлсон зіпсував простирадло. Та потім залатала дірки, і одяг привида знову став простирадлом.

Почувши це, Карлсон пирхнув.

— Вона мені життя вкорочує! Всюди пхає свого носа! В цій хаті я ніколи не маю спокою!

Він сів на стілець і насупився.

— Якщо так і далі буде, то я не граюся. Самі собі споряджайте своїх привидів, як хочете!

Та потім він підскочив до шаховки з білизною і відчинив дверцята. [432]

— На щастя, тут ще є простирадла. ! Він схопив мамине найкраще льняне простирадло та Малий зупинив його:

— О ні, не це! Лиши його... там є старі порвані простирадла, вони теж годяться. ;

Карлсон був невдоволений.

— Старі порвані простирадла! Я вважав, що невеличкий привид із Васастаду повинен мати ошатне святкове вбрання. Та коли вже в мене немає на прикметі іншого, ще кращого будинку, то нехай... давай сюди те дрантя!

Малий витяг два порваних простирадла й подав Карлсонові.

— Якщо ти їх ізшиєш, то вийде привидовий одяг,— мовив він.

Карлсон стояв набурмосений з простирадлами в руках.

— Якщо я їх ізшию? Ти хотів сказати: якщо ти їх ізшиєш! Гайда, полетимо до мене на дах, щоб у розпалі шиття не наскочив хатній цап!

А за кілька хвилин Малий уже сидів у Карлсоновій хатці й шив привидові одяг. У школі на уроках ручної праці він навчився і пришивати, і вистьобувати, і шити хрестиком, але як зліпити з двох простирадл одяг привидові, його не навчено. Довелося давати собі раду самому. Він обережно спробував залучити собі на підмогу Карлсона.

— Ти хоч би покраяв простирадла,— попросив він. Карлсон похитав головою.

— От кого б я покраяв, то це твою маму... і ще й як би покраяв! їй конче треба було забирати моє приви-дове вбрання! Отож буде чесно й справедливо, коли ти зшиєш мені нове. Берись до роботи й не скигли!

Крім того, сказав він, йому ніколи шити, бо треба негайно малювати картину. [434]

— Картини малюють тоді, коли є натхнення. А воно якраз надходить до мене. Гоп! Ось воно й прийшло!

Малий не знав, що таке натхнення. Карлсон пояснив, що це така хвороба. На неї хворіють усі художники — тоді їм хочеться малювати й малювати, замість шити привидові одяг.

Тож Малий виліз на столярний верстат, сів, підібгавши ноги, як справжній кравець, і заходився шити, а Карлсон примостився собі в куточку біля коминка й малював картину.

За вікном стояла темна ніч, але в Карлсоновій хатці було ясно й затишно — під стелею горіла гасова лампа, а в коминку палав вогонь.

— Сподіваюсь, ти уважний і вмілий кравець,— мовив Карлсон.— У кожному разі я хочу мати гарний привидовий одяг. Я люблю мережку навколо шиї, або хай буде шлярка.

Малий нічого не відповів.

Він шив собі далі, в коминку потріскував вогонь, а Карлсон усе малював.

— А що ти малюєш? — запитав Малий.

— Побачиш, коли я закінчу,— відповів Карлсон. Нарешті Малий зшив привидовий одяг — як йому здавалося, цілком добрий одяг. Карлсон поміряв його і лишився дуже вдоволений. Щоб показати себе, він пролетів кілька разів по кімнаті.

Малий здригнувся. Карлсон видався йому справді страшним і схожим на привида. Бідолашна панна Цап! Вона так хотіла мати привида, і от їй з'явиться такий, що, далебі, кого завгодно може перелякати.

— Тепер хатній цап хай шле повідомлення дядькам з телебачення,— мовив Карлсон.— Бо скоро з'явиться невеличкий привид із Васастаду, моторизований, буйний, і вродливий, і страшенно-страшенно небезпечний.

Карлсон літав по кімнаті й задоволено сміявся. Картина [435] більше не цікавила його. Малий підійшов подивитися, що Карлсон намалював.

"Портрет моїх кроликів",— було написано внизу на аркуші.

Насправді ж Карлсон намалював маленьке червоне звірятко, що більше скидалося на лисицю.

— Це що, лисиця? — спитав Малий.

Карлсон стишив лет і приземлився поряд з Малим. Він схилив набік голову й поглянув на картину.

— Ну, певне, що лисиця. Безперечно, це лисиця, що її намалював найкращий у світі майстер малювати лисиць.

— Так,— сказав Малий,— але ж... тут написано "Портрет моїх кроликів"... Де ж ті кролики?

— Вони всередині в лисиці,— відповів Карлсон. [436]

Карлсонів дзвоник

Другого ранку і Боссе, і Бетан прокинулися з якимись дивними червоними плямами на тілі.

— Скарлатина,— сказала панна Цап, побачивши плями. Те саме сказав лікар, якого вона викликала.

— Скарлатина! Негайно до лікарні! Потім він показав на Малого:

— А його поки що треба ізолювати.

Малий заплакав. Він не хотів, щоб його ізолювали. І не тому, що знав, як то бути ізольованому, але це слово звучало препогано.

— Цить,— сказав Боссе, коли лікар пішов,— це означає, що тобі тільки не доведеться ходити до школи й зустрічатися з іншими дітьми. Щоб не заразити їх, розумієш?

Бетан лежала й плакала.

— Бідний Малий! Який ти будеш самітний! Мабуть, треба зателефонувати мамі.

Але панна Цап не хотіла й чути про таке.

— Нізащо! Пані Свантесон потрібен спокій і відпочинок. Подумайте-но, адже вона теж хвора. Я буду його доглядати. —

Вона кивнула на Малого, що весь у сльозах стояв коло ліжка Бетан.

Більше говорити не було часу, бо приїхала санітарна машина й забрала Боссе та Бетан. Малий плакав. Звісно, він часом сердився на своїх брата й сестру, але й дуже їх любив.

Яке горе, що Боссе й Бетан треба лягати в лікарню!

— Ну, бувай здоров, Малий! — сказав Боссе, коли санітари виносили його.

— До побачення, любий, дорогий братику, не сумуй! Ми скоро повернемось! — мовила Бетан. [437]

— Добре тобі казати,— ревів Малий.— А як вм помрете!

Панна Цап насварила його:

— Як можна бути такому дурному й думати, що вію скарлатини помирають!

Малий пішов до своєї кімнати. Там він узяв на руки! Бімбо.

— Тепер у мене залишився тільки ти,— сказав він і обняв Бімбо.— І, звичайно, Карлсон.

Бімбо чудово розумів, що Малому тяжко. Він лизав хлопчикові обличчя, немов хотів сказати:

"Так, але принаймні ти маєш мене. І Карлсона!" Довгу хвилину Малий сидів собі тихенько й думав,,; як добре, що є Бімбо. А потім страшенно затужив за мамою. Він згадав, що обіцяв їй писати, і надумав негайно виконати обіцянку.

"Люба мамо,— писав він.— Мабуть, що нашій родині кінець. Боссе і Бетан захоріли на шкарлатину і лижать у лікарні а я ізольований. Це ни погано але я теж захорію на шкарлатину а тато в Лондоні коли він ще живий хоч я ни чув щоб він був хорий проте він певне захорів потім якщо решта всі хорі. Мині сумно без вас, авжеж а ви дуже хорі? Я міг би багато розповісти за Карлсона але я ни буду бо ви тілки будуте хвилюватися а вам каже хатній цап потрібин спокій і відпочинок. Вона ни хора і Карлсон також та скоро будуть хорі. *

До побачиння дорога мамо відпочивайте собі спокійно!"

— Більше я нічого не писатиму,— сказав Малий до Бімбо,— бо не хочу її лякати.

Потім він підійшов до вікна й подзвонив Карлсо-нові. Аякже, таки справді подзвонив! Бо вчора ввечері [438]

Карлсон вигадав одну хитру річ. Він провів дзвоника від кімнати Малого до своєї хатки на даху.

— Не випадає літати і вдавати з себе привида абияк,— сказав Карлсон.— Ні, тепер Карлсон зробив найкращий у світі дзвоник, і ти можеш подзвонити й призначити виступ привида тоді, коли хатній цап сидить у вигідному місці і вдивляється в темряву, щоб побачити мене, невеличкого й страшного.

За дзвоник правила торбина горіхів, що висіла в Карлсона під стелею, і мотузка, прив'язана до торбини та проведена аж до вікна Малого.

— Ти смикаєш за мотузку,— сказав Карлсон,— дзвоник мій дзвонить, миттю вилітає невеличкий привид із Васастаду, і хатній цап зомліває. Правда ж, чудово?

Звичайно, чудово, вважав Малий. І не тільки через привида. Досі йому доводилось чекати довго-довго, поки Карлсон надумається прилетіти. Тепер він міг подзвонити йому, коли вважав, що мусить конче побалакати з ним.

І от саме тепер він відчув, що мусить побалакати з Карлсоном. Він почав смикати за мотузку. Нагорі заторохтіли горіхи. Скоро по тому загув моторчик, але Карлсон залетів у вікно заспаний і сердитий.

— Ти, певне вважаєш, що то будильник! — неприязна мовив він.

— О, пробач,— сказав Малий,— ти ще спав?

— Про це тобі треба було спитатися, перш ніж будити мене. Ти спиш собі, мов порося, і гадки не маєш, як гірко доводиться нам, бідолашним, тим, хто не може й ока склепити. А як пощастить заснути, то вже сподіваєшся, що друзі сидітимуть тихесенько, затамувавши віддих, замість калатати в дзвоник, ніби на пожежу.

— Ти так погано спиш? — здивувався Малий.

— Уяви собі, що погано. [439]

Малому стало шкода Карлсона.

— От біда... Ти справді так погано спиш?

— Жахливо,— мовив Карлсон.— Себто вночі я сплю як убитий і до обіду теж, але після обіду вже гірше, тоді я лежу й тільки перевертаюся з боку на бік.

Хвилинку він стояв тихо, немов оплакував своє безсоння, але потім жваво озирнувся по кімнаті.

— Якщо я дістану невеличкий подарунок, то, може, не так побиватимуся, що мене збуджено.

Малий не хотів, щоб Карлсон побивався, тому гіочав порпатися в своїх речах.

— Хочеш мою губну гармонію? Карлсон узяв гармонію.

— Еге ж, я завжди мріяв мати музичний інструмент, дякую, я її беру... бо в тебе ж немає контрабаса?

Він притулив гармонію до губ, видобув кілька жахливих звуків і глянув на Малого. Очі йому сяяли.

— Чуєш? Я зразу склав мелодію. Вона зветься "Жалобна привидова пісня".

Малий сказав, що жалібна мелодія якраз личить до їхньої хати, де всі захворіли, і розповів Карлсонові про скарлатину.

— Як мені шкода Боссе й Бетан! — докінчив він. Та Карлсон сказав, що скарлатина — то дурниця, і про неї не варто й згадувати. Врешті, навіть краще, що Боссе й Бетан захворіли, коли має статися велика подія — виступ привида.

Тільки-но Карлсон сказав так, як Малий похолов з переляку. Він почув за дверима ходу панни Цап і зрозумів, що за мить вона переступить поріг. Карлсон теж збагнув, що треба поспішати. Він ляпнувся на підлогу і клубочком покотився під ліжко Малого. Малий швиденько сів на ліжко й накинув на коліна ковдру так, щоб вона звисала донизу і якомога більше затуляла Карлсона. [440]

Тієї миті відчинилися двері й зайшла панна Цап з мітлою та лопаткою в руках.

— Я хочу тут прибрати, — мовила вона. Іди поки що до кухні.

Малий так хвилювався, що аж спітнів.

— Ні я не хочу, — сказав він. Я сидітиму тут, бо я ізольований.

Панна Цап сердито глянула на нього.

_ Знаєш, що в тебе під ліжком? — спитала вона.

Малий почервонів. Невже вона справда помітила Карлсона? [441]

— Там... там під ліжком нема нічого,— затинаючись! мовив він. —і

— Уяви собі, що є,— сказала панна Цап.— Там повно пилюки, і я хочу її вимести. Ану гайда звідси!

Малий зовсім стривожився.

— Ні, я сидітиму тут, бо я ізольований! — закричав він.

Тоді панна Цап сердито забурмотіла й почала замітати з іншого боку.

— Ну сиди вже, хай тобі грець, поки я тут позамітаю! Але потім, будь такий ласкавий, ізолюйся в'інший куток, упертий шибенику!

Малий кусав собі нігті й розмірковував, що буде далі. Та раптом він стрепенувся й почав хихотіти. То Карл-сон залоскотав йому під коліном, а Малий дуже боявся лоскоту.

Панна Цап докірливо глянула на нього.

— Так, так, смієшся, коли твоя мама, брат і сестра лежать хворі й страждають. А ти, бачу, тішишся!

Малий знову відчув, як Карлсон залоскотав йому під коліном, і так засміявся, що мало не впав з ліжка.

— Гі-гі! — реготав він.— Я згадав одну смішну історію...— Він гарячково згадував яку-небудь історію.— Про звіра, що полював на коня, і кінь так злякався, що виліз на дерево. Ви не чули цієї історії?

її любив розповідати Боссе, та Малому ніколи не було смішно. Він так шкодував коня, якому довелося лізти на дерево.

Панна Цап теж не засміялася.

— Не розповідай мені давно всім відомих дурних історій. Ти ж добре знаєш, що коні не можуть лазити по деревах.

— Ні, не можуть,— сказав Малий, точнісінько так, як завжди казав Боссе.— Але ж за ним гнався страшний звір, то що в біса він мав робити? [442]

Боссе казав йому, що треба говорити "в біса", коли розповідаєш смішну історію. Але панна Цап була іншої думки. Вона сердито глянула на Малого:

-— Твоя мама і брат з сестрою лежать хворі й страждають, а ти собі сидиш і регочеш, та ще й лаєшся лихими словами. Я просто дивуюся з тебе!

І враз вона замовкла, бо з-під ліжка долинула "Жалобна привидова пісня" — два коротких різких звуки, та їх було досить, щоб панна Цап аж підскочила.

— Що там за лиха година?

— Я не знаю,— сказав Малий.

Та панна Цап уже й сама знала — о знала!

— Голову собі дам відрубати, коли то не звуки з іншого світу!

— З іншого світу? А що це означає? — спитав Малий.

— Зі світу привидів,— відповіла панна Цап.— У цій кімнаті, крім нас із тобою, немає нікого, а ти або я хіба могли б вимовити такі звуки? То не людський голос, то голос привида. Ти хіба не чув?.. То ж було наче благання стражденної душі!

Вона глянула на Малого витріщеними очима.

— О господи, тепер я мушу написати до телебачення! Панна Цап покинула мітлу й лопатку, сіла до столу і взяла папір та ручку.

Вона довго трудилася над листом і нарешті сказала

Малому: — Ось послухай, що я написала.

"До Шведського радіо й телебачення.

Моя сестра Фріда Цап вела у вас програму за духів і привидів. Та програма не дуже мені сподобалась, хоч Фріда вважає Ті за чудову. Все те треба виправити і можна виправити. Бо тепер я сама опинилася в домі, де повно привидів, і ось перелік доказів: [443]

1. За вікном чути було незвичайне ревіння, і то не корова ревіла, бо ми живемо на четвертому поверсі, ревіння тільки скидалося на коров'яче.

2. Загадково зникали речі, наприклад, булочки і замкнені хлопчики.

3. Двері хтось замкнув ззовні, коли я сиділа в кімнаті, можете ви мені таке пояснити?

4. Страшний напис привида на стіні в кухні.

5. Коли я прибирала, зненацька почулася жалібна мелодія. Аж плакати хотілося.

Приходьте негайно, бо це така програма, що про неї варто поговорити.

Хатня робітниця Гільдур Цап.

P. S. Як вам спало на думку взяти саме Фріду на телебачення?"

Потім панна Цап хутенько подалася на пошту вкинути листа.

Малий зазирнув під ліжко до Карлсона. Той лежав собі й весело поблискував очима. Та ось він виліз, вдоволений і радісний.

— Гей! — вигукнув він.— Почекай-но лишень до вечора, поки смеркне! Тоді хатній цап побачить таке, про що справді варто буде написати до телебачення!

Малий знову захихотів і ніжно глянув на Карлсона.

— Бути ізольованому теж гарно, аби тільки разом з тобою,— сказав він.

На мить Малий згадав Крістера й Гуніллу — раніше він завжди грався з ними.

Взагалі шкода, що тепер йому не можна, зустрічатися з Крістером і Гуніллою.

"Проте з Карлсоном однаково гратися веселіше",— міркував він.

Але тепер Карлсон більше не мав часу гратися. Він [444]заявив, що мусить іти додому й наладнати свій глушник.

— Не випадає привидові із Васастаду густи, мов летюча діжка, розумієш? Ні, треба летіти тихо, страшно, як дух, щоб на хатньому цапові аж шерсть настовбурчилась.

Потім Карлсон домовився з Малим про сигналізацію дзвоником.

— Якщо ти подзвониш один раз,— сказав він,— то це буде "Приходь негайно", якщо двічі, то "Будь ласка, не приходь", а як тричі, то "Уяви собі, що на світі нема такого вродливого, і розумного, і до міри затовстого, і відважного, і в усьому найкращого, як ти, Карлсоне".

— Навіщо ж мені дзвонити про таке? — здивувався Малий.

— Ну... бо приємні й підбадьорливі слова треба казати своїм приятелям приблизно кожні п'ять хвилин, а я не можу так часто прилітати сюди, збагнув?

Малий задумливо подивився на Карлсона.

— Я ж також твій приятель, правда? Але я не пам'ятаю, щоб ти колись казав мені приємні й підбадьорливі слова.

Карлсон засміявся.

— Це зовсім інша річ! Ти просто дурненький хлопчисько! [445]

Малий кивнув. Він знав, що Карлсон правду каже.

— Але ти хоч принаймні любиш мене?

— Еге ж, далебі, люблю,— мовив Карлсон.— Я й сам не знаю чому, але майже завжди думаю про тебе, коли не можу заснути після обіду.

Він поплескав Малого по щоці.

— Звісно, люблю тебе... мабуть, трохи через те, що ти зовсім не схожий на мене, бідолашна дитино.

Він знявся до вікна і на прощання помахав Малому рукою.

— А якщо ти дзвонитимеш, наче на пожежу,— додав Карлсон,— то це означатиме, що десь справді горить або "Я знову збудив тебе, любий Карлсоне, бери великого кошика і ходи забрати всі мої іграшки... я віддаю їх тобі".

І Карлсон полетів.

Але перед Малим на підлозі влігся Бімбо й замахав хвостом. Він так завжди показував, що радий комусь і хоче, щоб хтось із ним погрався. Малий ліг біля нього. Бімбо підстрибнув і заскавулів з радощів. Потім виліз Малому на руки й заплющив очі.

— Тобі приємно, що я не в школі і що я ізольований? — спитав Малий. — Ти, Бімбо, напевне, вважаєш, що я найкращий у світі?

Невеличкий привид із Васастаду

Малому випав довгий, самотній день, і він не міг дочекатися вечора. Йому здавалося, що то якийсь особливий вечір, ніби новорічний. Він грався з Бімбо, роздивлявся на свої марки і трохи вчив арифметику, бо не хотів відставати від своїх товаришів у. класі. Коли ж, на думку Малого, Крістер мав уже прийти зі школи, він зателефонував йому і розповів про скарлатину. [446]

— Я не міг піти до зубрильні, бо я ізольований, розумієш!

Малий вважав, що це прозвучало просто чудово. Крістер, певне, теж так вважав, бо зовсім принишк.

— Можеш розповісти про це Гуніллі,— додав Малий.

— Тобі не нудно? — озвався нарешті Крістер, коли трохи отямився.

— Ні, адже я маю...— почав Малий і замовк.

Він хотів сказати "Карлсона", та не міг через тата. Весною, звичайно, Крістер і Гунілла кілька разів бачили Карлсона, але це було ще до того, як тато звелів, щоб ніхто з них не розповідав про Карлсона жодній живій душі. Відтоді Крістер і Гунілла забули вже про нього, і Малий вважав, що це тільки на краще.

"Бо тепер він став моїм власним таємним Карлсо-ном",— подумав собі Малий. Він квапливо попрощався з Крістером:

— Бувай, мені тепер ніколи.

Сумно було Малому обідати з самою тільки панною Цап. Але вона насмажила справді смачних тюфтельок, і Малий з'їв їх добру купку. Наостанці він дістав пирога з яблуками у ванільній підливі.

І тоді хлопцеві почало здаватися, що панна Цап не зовсім безнадійна.

"Найкраще в хатнього цапа — це пиріг з яблуками,— міркував він,— а найкраще в пирога — це ванільна підлива, а найкраще у ванільної підливи — це те, що я їм її".

І все-таки то був зовсім не веселий обід — стільки місць за столом стояло порожніх! Малий тужив за мамою і татом, за Боссе й Бетан — за всіма по черзі. Ну, йому справді-таки було сумно, до того ж, панна Цап весь час говорила про Фріду, а та вже Малому страх як набридла. [447]

Та ось настав вечір. Була осінь, і смеркало швидко. Малий стояв біля вікна блідий з напруження і дивився, як над дахами спалахують зірки. Він чекав. Це було гірше, як у новорічний вечір. Тоді доводиться чекати тільки на якогось гнома, а що таке гном проти неве^ личкого привида з Васастаду — ніщо! Малий нервово кусав нігті. Він знав, що тепер десь там нагорі Карлсон теж чекає. Панна Цап сиділа в кухні й парила собі в балійці ноги. Вона щодня парила їх, і ще мала прийти віддати Малому на добраніч. Вона обіцяла, що прийде. Отоді й настане пора подзвонити Карлсонові. А потім... о господи, як каже панна Цап, о господи, як же буде цікаво!

— Якщо вона не прийде скоро, то я лусну з нетерплячки! — промурмотів Малий.

Та ось вона прийшла. Малий побачив у дверях її великі босі вимиті ноги і аж стріпнувся, як рибина,— так злякався, хоч він і чекав на неї, і знав, що вона має прийти.

Панна Цап невдоволено поглянула на нього.

— Ти чого стовбичиш біля відчиненого вікна в піжамі? Ану гайда в ліжко!

— Я... я просто дивлюся на зірки,— затнувся Малий.— А ви не хочете поглянути на них?

То Малий так хитро хотів заманити її до вікна. Водночас він непомітно просунув руку за завісу, де був мотузок, і щосили шарпонув за нього. Він почув, як на даху задзвонив дзвоник.

Панна Цап теж почула.

— Щось нагорі торохтить,— сказала вона.— Дивно.

— Авжеж, справді дивно,— погодився Малий.

І він затамував віддих. Бо з їхнього даху знявся невеличкий, зовсім круглий привид і полинув перед вікном. І враз Малий почув мелодію — дуже тиху й дуже жалісливу, але він не сумнівався, що то "Жалобна при-видова пісня" линула серед осінньої ночі. [44Н]

— Ти глянь-но... он... о господи! — мовила панна Цап.

Вона зблідла як смерть і сіла на стілець. А ще казала, що не боїться привидів!

Малий спробував заспокоїти її. [449]

— Еге ж, тепер і я починаю вірити в привиди,— сказав він.— Але ж то такий маленький привид, що нема чого лякатися.

Та панна Цап не слухала його. Вона втупилась у вікно, що за ним привид почав свій фантастичний виступ.

— Забери його геть! Забери його геть! — застогнала панна Цап.

Але привида з Васастаду не можна було забрати. Він літав собі взад і вперед, угору і вниз, і часом перекидався в повітрі. І навіть як він перекидався, жалісліва мелодія не стихала.

Малий вважав, що то було справді гарне й поетичне видовище. Білий невеличкий привид, темне, всіяне зірками небо й жалісліва музика. Та панна Цап була іншої думки. Вона схопила Малого за руку й сказала:

— Тікаймо до спальні й там сховаємось!

їхнє помешкання складалося з п'яти кімнат, кухні, передпокою і ванної. Боссе, Бетан і Малий мали кожне по маленькій кімнаті, мама з татом — спальню, і ще була простора вітальня на всіх. Тепер, коли мами й тата не було, в спальні жила панна Цап. Вікна її виходили на подвір'я, а вікно Малого — на вулицю.

— Ходи! — схвильовано квапила його панна Цап.— Ходи, сховаємось у спальні!

Малий опинався. Лишити таке видовище, коли воно тільки почалося! Але панна Цап була невблаганна.

— Швидше, бо я зараз зомлію!

І хоч як Малий не хотів, а все ж таки довелося йому піти до спальні. Там вікно було відчинене, але панна Цап одним махом зачинила його. Потім опустила жалюзі, добре розправила завісу й почала стягувати до дверей меблі. Видно, вона нізащо в світі не хотіла більше дивитися ні на

яких привидів. Малий не міг її збагнути — адже досі панна Цап так прагнула побачити [450]їх! Він сидів на татовому ліжку, спостерігав, як вона надсаджується, і хитав головою.

— Мабуть, Фріда не така боягузлива,— сказав він. Та саме тепер панна Цап не хотіла й чути про Фріду.

Вона перетягувала меблі — столи, стільці й невеличку книжкову шафу. Перед дверима вийшла справді гарна барикада.

— Ось так! — задоволено сказала панна Цап.— Тепер, мабуть, ми можемо бути спокійні.

Проте з-під татового ліжка почувся глухий голос, ще задоволеніший.

— Ось так! Тепер, мабуть, можемо бути спокійні. Тепер ми зачинилися на ніч!

І звідти вилетів невеличкий привид, аж засвистіло за ним.

— Рятуйте! — закричала панна Цап.— Поможіть!

— Що помагати? — спитав привид.— Складати меблі? Але ж я не вантажник.

І привид зайшовся сміхом. Але панні Цап не було смішно. Вона кинулася до дверей і почала розкидати меблі, аж стільці мигтіли. Барикада вмить була розвалена, і, репетуючи на цілу хату, панна Цап вибігла до передпокою. [451]

Привид подався за нею. Малий теж. А позаду мчав Бімбо і голосно гавкав. Він нюхом не відчував ніякого привида й гадав, що то якась весела забава. Привид, звичайно, теж так гадав.

— Гей-гей! — вигукував він, кружляючи біля самих-вух панни Цап.

Але вряди-годи він давав їй трохи відбігти, щоб було1 ще цікавіше. Так вони гасали по всій квартирі: панна Цап попереду, а привид за нею — до кухні, а з кухні до вітальні, з вітальні до кімнати Малого, і так без кінця.

Панна Цап не переставала верещати, і врешті привидові довелося трохи заспокоїти її.

— Ну, ну, не репетуйте! Нам же так весело!

Та це не допомогло. Панна Цап аж завила і знову помчала до кухні. Але там серед підлоги стояла ба-лійка, де панна Цап мила ноги. А привид летів у неї за плечима.

— Гей-гей! — кричав він їй над самим вухом.

І панна Цап гепнула просто в балійку. Пролунав такий гучний зойк, ніби хтось засурмив у сурму.

— Цитьте, ви до смерті перелякаєте і мене, й сусідів. Прийде поліція, якщо ви не будете обережні,— сказав привид.

Усю підлогу залила вода, а серед калюжі, розставивши руки, сиділа панна Цап. Але вона на диво швидко схопилася й вибігла з кухні. Мокра сукня хляпала їй по литках.

Привид не міг утриматись, щоб кілька разів не стрибнути в балійку, де ще залишилось трошки води на дні.

— Дуже гарно бризкає по стінках,— сказав привид Малому.— Всі ж люди люблять спотикатися об балій-ки, то чого вона репетує?

Привид ще раз стрибнув у воду і хотів далі гнатися [452] за панною Цап, та її не було. Тільки на паркеті і в передпокої залишилися сліди від її мокрих ніг.

— Прудконогий хатній цап,— мовив привид.— Ось є свіжий слід. А куди він веде, зараз побачимо. Угадай, хто найкраще в світі читає сліди?

Слід вів до ванної. Панна Цап замкнулася там зсередини і переможно зареготала. Привид затарабанив у двері.

— Відчиніть, кажу вам!

З ванної почувся радісний сміх.

— Відчиніть... бо я не граюся! — закричав привид.

Панна Цап затихла, проте не відчинила. Тоді привид звернувся до Малого, що стояв і відсапувався після біганини.

— Скажи ще ти їй. Вона все робить, щоб стало зовсім не цікаво!

Малий обережно постукав у двері.

— Це я,— сказав він.— Ви довго думаєте сидіти у ванній?

— Цілу ніч, будь певний,— відповіла панна Цап.— Я зараз постелю собі тут усі рушники.

Тоді привид сердито сказав:

— Ну й стеліть, будь ласка! Тільки зіпсуєте все, Щоб ми не могли веселитися. Але вгадайте, хто тоді полетить до Фріди?

У ванній довгу хвилину панувала тиша. Мабуть, панна Цап обмірковувала ці жахливі слова. Врешті вона жалібно озвалася:

— Ні, не лети туди, чуєш? Я не хотіла тебе розгнівати! [453]

— Ну, тоді вилазьте! — сказав привид.— А то я вирушаю просто до Фріди! І вона напевне попаде до тієї телевізорної скриньки!

Чути було, як панна Цап кілька разів зітхнула. Потім вона покликала:

— Малий, притули-но вухо до шпарки, хай я тобі щось шепну!

Малий так і зробив.

Він притулив вухо до шпарки в дверях, і панна Цап зашепотіла йому:

— Розумієш, я гадала, що не боюся привидів, аж виявилося, що боюся. А ти такий відважний! Чи не міг би ти попросити,, щоб те жахливе страховисько зникло й прилетіло іншим разом, коли я трохи звикну? Та нехай пообіцяє тим часом не літати до Фріди.

— Побачу, що можна вдіяти,— сказав Малий.

Він обернувся до привида. Та привида вже не було.

— Він полетів собі! — вигукнув Малий.— Подався додому. Ходіть самі гляньте!

Та панна Цап не зважилася вийти, аж поки Малий обійшов усю квартиру й перевірив, чи немає десь привида.

Потім панна Цап довго сиділа в кімнаті Малого і тремтіла всім тілом. Та поволі заспокоїлась.

— О, як було страшно, коли він прилетів! — казала вона.— Але уяви собі, яка буде програма на телебаченні! Фріда нічого подібного не зазнала.

Вона тішилась, як дитина. Тільки часом здригалася, коли згадувала, як допіру за нею гнався привид.

— Щиро казати, з мене вже досить привидів,— мовила вона.— Не доведи господи ще раз побачити таку потвору!

Та не встигла вона докінчити, як у шафі хтось глухо замукав, і того було досить, щоб панна Цап знову заверещала. [454]

— Слухай! Чуло моє серце, що привид у шафі! О, я зараз умру!

Малому було шкода панни Цап, та він не знав, як її заспокоїти.

— Та ні,— врешті мовив він.— То не привид... Мабуть, то невеличка корівка... так, то напевне корівка.

Але з шафи почувся голос:

— Корівка? Уяви собі, що ні!

Дверцята відчинились, і з'явився привид із Васаста-ду в білому одязі, що його Малий сам пошив. Він глухо застогнав, знявся вгору й почав кружляти навколо лампи під стелею.

— Гей-гей, найстрашніший у світі привид, а не корівка!

Панна Цап верещала, а привид кружляв під стелею. Він літав дедалі швидше, а панна Цап верещала дедалі дужче.

Раптом сталося лихо. Привид занадто близько підлетів до лампи, і його одяг зачепився за гачок, що стирчав назовні.

Д-р-р-р — розпоролося старе благеньке простирадло й лишилось висіти на гачку, а навколо кружляв Карл-сон у своїх звичайних синіх штанях, картатій сорочці і шкарпетках у червону смужку. Він так захопився, що не помітив лиха. Він літав, і стогнав, і зітхав ще страшніше, як досі. Та за четвертим разом він раптом зауважив, що на лампі щось висить і метляється, як він пролітає повз нього.

— Що то за плахта висить на лампі? — запитав він.— Може, такий собі сачок ловити мухи?

Малий ледве спромігся видушити з себе:

— Ні, Карлсоне,.то не сачок.

Тоді Карлсон зиркнув униз на своє кругле тіло, побачив свої сині штани і збагнув, що він уже більше не привид із Васастаду, а просто Карлсон. [455]

Він трохи незграбно і зніяковіло приземлився перед] Малим. і

— Ну, що ж,— сказав він,— лихо може статися з кожним, навіть з найкращим у світі. Ось вам приклад... Але це дурниця, не варто й згадувати.

Панна Цап сиділа бліда як стіна й дивилася на нього. Вона хапала ротом повітря, як викинута на берег рибина. Та врешті вона спромоглася на кілька слів:

— Хто... хто, о господи, хто ти такий? І Малий відповів майже скрізь сльози:

— Це Карлсон, що живе на даху.

— А хто... хто такий Карлсон, що живе на даху? — важко дихаючи, спитала панна Цап.

Карлсон уклонився:

— Вродливий, і розумний, і до міри затовстий чоловік у розквіті сил... уявіть собі, що це я і є!

Карлсон не привид, а просто Карлсон

Того вечора Малий ніколи не забуде. Панна Цап сиділа на стільці й плакала. Карлсон стояв трохи осторонь і був майже засоромлений. Ніхто нічого не казав, усі були прибиті горем.

"Ось від чого людина сивіє",— подумав Малий, бо так часто казала його мама. Тоді, як, наприклад, Боссе приносив за раз три двійки, або як Бетан скиглила, що хоче мати кожушок, саме коли татові треба платити за телевізор, або як Малий шпурляв камінням на шкільному подвір'ї й розбивав вікно — тоді мама зітхала й казала: "Ось від чого людина сивіє".

Отак Малий почувався тепер. Ох, яке все на світі погане! Панна Цап гірко плакала. І чого! Тільки того, що Карлсон не привид. [456]

— Пропала моя програма з привидами,— мовила вона й сердито зиркнула на Карлсона.— А я вже ходила і сказала Фріді, що...

Панна Цап затулила обличчя руками й так заридала, аж годі було вчути, що саме вона сказала Фріді.

— Але ж я вродливий, і розумний, і до міри за-товстий чоловік у розквіті сил! — пробував потішити її Карлсон.— Я можу піти й побути в тій скриньці... хоч би разом з малявкою, чи як!

Панна Цап відтулила обличчя, глянула на Карлсона й пирхнула:

— Вродливий, і розумний, і до міри затовстий! А що тут особливого? Таких повно на телестудії!

Вона сердито й неприязно роздивлялася на Карлсона. Маленький товстун, неначе хлопчисько, хоч скидається на дорослого...

— А хто це, власне, такий? — спитала вона Малого. І Малий відповів їй правду:

— Мій приятель. Я з ним граюся.

— Отож я й бачу,— сказала панна Цап і знов зайшлася слізьми.

Малий був здивований. Мама й тато видумали собі, що як хто-небудь побачить Карлсона, то почнеться жахливе життя, всі накинуться й захочуть показати його по телевізору. А ось людина, що справді побачила його, сидить і плаче, бо вважає, що Карлсон ні на що не потрібний, коли він не привид. Те, що він має моторчика й може літати, не справило на неї враження. Карлсон саме піднявся вгору зняти з лампи привидів одяг, але панна Цап глянула на нього ще сердитіше й сказала:

— Господи, ті діти все тепер мають — і моторчики, і всякі дурниці. Скоро вони літатимуть на місяць раніше, ніж підуть до школи.

Панна Цап лютувала дедалі дужче, бо тепер вона врешті збагнула, хто вкрав її булочки, і ревів за вікном, [458] і писав на стіні в кухні попередження. Отак розбестили дітей! Дали їм мотори, щоб вони літали

собі й збиткувалися з старих людей! Усе те, що вона писала до телебачення за привидів,— просто хлоп'ячі витівки! Вона не може більше бачити цього малого, товстого негідника.

— Гайда додому... ти, як тебе звати?

— Карлсон,— відповів Карлсон.

— Це я вже чула,— люто сказала панна Цап.— Це прізвище, а як тебе на ім'я?

— Мене й на ім'я Карлсон, і на прізвище Карлсон,— мовив Карлсон.

— Не сердь мене, бо я вже й так сердита! — сказала панна Цап.— Я хочу знати, як тебе кличуть. Як тебе батько гукає?

— Шибеником,— задоволено сказав Карлсон. Панна Цап кивнула головою.

— Знав твій батько, як тебе прозвати. Карлсон погодився з нею.

— Еге ж, змалку я був страх який шибеник. Хоч то було дуже давно, а тепер я найчемніший у світі.

Проте панна Цап далі не слухала його. Вона сиділа тихо, задумано й починала трохи заспокоюватись.

— Так, так,— врешті озвалася вона,— принаймні одна людина зрадіє всьому цьому.

— Хто? — спитав Малий.

— Фріда,— гірко мовила панна Цап. Потім, зітхнувши, встала й подалася до кухні витерти воду та прибрати балійку.

Карлсон і Малий раді були, що лишились самі.

— Як люди можуть побиватися через такі дурниці! — сказав Карлсон і здвигнув плечима.— Я ж їй нічого не зробив.

— Ні, тільки хіба що трошки подратував її. Але тепер ми будемо дуже чемні. [459]

Карлсон відразу погодився.

— Звісно, ми будемо чемні. Я ж завжди найчем-ніший у світі. Але я хочу мати якусь приємність, а то я не граюся.

Малий замислився: яку б його приємність зробити Карлсонові? Але той сам придумав її. Він кинувся до шафи.

— Стривай, я бачив у шафі гарну річ, як там ховався.

Він вийшов звідти з пасткою на мишей. Малий узяв її в бабусі і привіз із села додому.

— Бо я так хотів би спіймати мишу і приручити її! — пояснив він мамі.

Але мама сказала, що, хвалити бога, в міських квартирах немає мишей, принаймні в них немає. Малий розповів про це Карлсонові, але той заявив:

— А раптом звідкись та візьметься миша. А раптом, щоб потішити твою маму, сюди тихенько закрадеться несподівана мишка.

Він розповів Малому, як було б добре, коли б вони спіймали несподівану мишку. Тоді Карлсон забрав би її на дах до своєї хатки, миша наплодила б мишенят, і поступово вони розвели б мишачу ферму.

— І тоді я дам до газети оголошення,— заявив Карлсон: — "Якщо вам треба мишей, телефонуйте просто на Карлсонову мишачу ферму".

— Авжеж, і тоді миші будуть і в міських квартирах,— задоволено мовив Малий і показав Карлсонові, як наставляти пастку.

— Тепер, звісно, в пастку треба покласти шматочок сиру або шкірочку з сала, а то миша не прийде.

Карлсон засунув руку до кишені і витяг звідти клаптик шкірочки.

— Добре, що я приберіг її з обіду, хоч спочатку хотів викинути на смітник. [460]

Він наштрикнув шкірочку на гачок і поставив пастку Малому під ліжко.

— Ось так! Тепер мишка може прийти, коли собі схоче.

Вони майже забули про панну Цап. Аж ось у кухні щось забряжчало.

— Начебто вона готує вечерю,— сказав Карлсон,— бо стукнула сковородою.

І справді, з кухні невдовзі запахло дуже смачними тюфтельками.

— Вона вминає тюфтельки, що лишилися з обіду,— сказав Малий.— О, як я хочу їсти!

Карлсон кинувся до дверей.

— Мчімо до кухні! — гукнув він.

І справді, Карлсон відважний, подумав Малий, коли насмілюється поткнутися туди, проте й сам не хотів [461] пасти задніх. Тому обережно подався слідом за Карл-соном.

А той був уже в кухні.

— О, здається, ми якраз устигли на вечерю!

Панна Цап, що стояла біля плити й мішала тюфтельки, лишила сковороду й рушила назустріч Карлсо-нові. Вигляд у неї був загрозливий.

— Геть! — закричала вона.— Геть звідси!

У Карлсона опустилися кутики рота, і він насупився.

— Я не граюся, коли ви будете такі сердиті. Я теж хочу тюфтельок. Хіба ви не розумієте, що я зголоднів, цілий вечір удаючи привида?

Він підлетів до плити і схопив із сковороди тюфтельку. Та це вже було занадто. Панна Цап заревла й кинулась на Карлсона. Вона схопила його за комір і вишпурнула за двері на чорний хід.

— Геть! — крикнула вона.— Гайда додому і більше сюди не потикайся!

Малий був страх який розгніваний. "Як можна так ставитись до мого любого Карлсона?" — розпачливо думав він.

— Фе, які ви недобрі,— сказав він мало не крізь сльози.— Карлсон мій приятель і повинен бути зі мною.

Більше він нічого не сказав, бо відчинилися двері і з'явився Карлсон. Він теж був розгніваний.

— Я не граюся. Я не граюся, коли тут таке робиться. Викидати мене за двері на чорний хід...о!

Він підскочив до панні Цап і тупнув ногою.

— На чорний хід, фе... Я хочу, щоб мене викинули з сіней на сходи, як усіх порядних людей!

— Про мене! — мовила вона і, хоч Малий біг ззаду та плакав, поволокла Карлсона через усю квартиру до сінешніх дверей, щоб викинути його на сходи, як він і хотів.

— Ось тепер маєш! Тепер ти задоволений? [462]

— Еге ж, задоволений,— відповів Карлсон, і панна Цап так хряснула дверима, що весь будинок здригнувся.

— Нарешті! — сказала вона й рушила назад до кухні.

Малий біг за нею і бурчав:

— Фе, які ви недобрі й несправедливі! Карлсон повинен бути на кухні!

І він справді був на кухні. Коли панна Цап і Малий зайшли туди, Карлсон стояв біля плити й наминав тюфтельки.

— Звичайно, я хотів, щоб ви мене викинули з сіней на сходи,— заявив він,— аби я міг зайти з чорного ходу і взяти собі смачних тюфтельок.

Тоді панна Цап схопила його за комір і викинула втретє — знову на чорний хід.

— Ох і влазливе ж! — сказала вона.— Як та муха... Але чекай, я ось замкну двері, то, може, хоч тоді матиму спокій.

— Побачимо,— сумирно сказав Карлсон.

Двері за ним хряснули, і панна Цап подбала, щоб вони вже були замкнені як слід.

— Фе, які ви недобрі,— правив своєї Малий.

Та панна Цап не слухала його. Вона попростувала до плити, де на сковороді шкварчали такі гарні тюфтельки.

— Може, врешті, і я з'їм якусь тюфтельку після всього, що мені довелося витримати цього вечора,— сказала вона.

Тієї миті з відчиненого вікна почувся голос:

— Добрий вечір! Є хто дома? І чи лишилося ще хоч трохи тюфтельок?

На підвіконні сидів Карлсон і задоволено всміхався.

Малий захихотів.

— Ти залетів через балкон з коридора? Карлсон кивнув. [463]

— Саме так. І ось я знов з вами. Ви ж бо мені раді... особливо та, що біля плити.

Панна Цап стояла з тюфтелькою в руці. Вона саме хотіла покласти її в рот, та, побачивши Карлсона, завмерла на місці і лише кліпала очима.

— Зроду не бачив такої ненажери,— сказав Карл-сон і шугнув з вікна до панни Цап. Пролітаючи повз неї, він вихопив тюфтельку, швиденько проковтнув її і піднявся під стелю.

Панна Цап отямилась. Вона стиха зойкнула, схопила вибивачку і погналася за Карлсоном.

— Ох ти ж, тварюко, ну, тепер я таки вижену тебе! Карлсон радісно кружляв навколо лампи.

— Гей-гей! Будемо знову змагатися. Так весело мені було тільки в дитинстві, коли мій любий татко гнався за мною навколо цілого Меларену* з ляпачкою. О, тоді нам була забава!

[* Меларен — озеро, що на ньому стоїть Стокгольм.]

Карлсон вилетів до передпокою, і почалася гонитва по всій квартирі. Попереду летів Карлсон — він сміявся і гейкав з радощів,— потім бігла панна Цап з виби-вачкою, далі Малий, а ззаду стрибав Бімбо й голосно гавкав.

— Гей-гей! — вигукував Карлсон.

Коли панна Цап була зовсім близько,— от-от наздожене його,— Карлсон прискорював лет і підіймався під стелю. І хоч як замахувалась панна Цап вибивачкою, їй не щастило досягти Карлсона, хіба що вона зачіпала по підошвах його черевиків.

— Еге-ге! — казав Карлсон.— Не лоскочіть мені підошов! Так не годиться, а то я не граюся!

Панна Цап бігала, аж сопіла, за Карлсоном, ляпаючи великими босими ногами по паркету. Вона, сердешна, не мала навіть часу одягти шкарпетки і взути [464] капці через привида та через безперервну біганину. Бона вже притомилася, але й гадки не мала здаватися.

— Стривай-но лишень! — гукала вона і мчала далі.

Часом вона підскакувала, щоб досягти Карлсона вибивачкою, але той тільки сміявся і щоразу ухилявся. Малий теж сміявся, бо не міг утриматись. Він так реготав, що в нього аж живіт заболів, а коли панна Цап із Карлсоном утретє опинилися в його кімнаті, кинувся на ліжко, щоб трохи відпочити. Він лежав там зовсім знесилений, та все ж не міг стримати сміху, коли бачив, як панна Цап женеться за Карлсоном уздовж стін.

— Гей-гей! — вигукував Карлсон.

— Зараз я тобі покажу "гей-гей"! — сопіла панна Цап, люто розмахуючи вибивачкою. І справді їй нарешті пощастило загнати Карлсона в кут коло ліжка Малого.

— Ну, стривай! — закричала вона.— Зараз я тебе спіймаю!

І враз вона так зойкнула, що Малий оглух. Він перестав сміятися.

"Ой, тепер Карлсона спіймано",— подумав він.

Але то не Карлсона спіймано. То панна Цап спіймалася. Вона попала ногою — просто великим пальцем — у пастку.

— О-о-ох! — застогнала вона.— О-о-ох!

Панна Цап шарпонула ногу і вражено витріщила очі на якусь дивину, що міцно вчепилася їй у палець.

— Ой-ой-ой! — схопився Малий.— Чекайте, я відчеплю її... О, пробачте, то я ненавмисне!

— О-о-ох! — застогнала панна Цап, коли Малий допоміг їй відчепити пастку і вона знов здобулась на слово.— Нащо тобі пастки під ліжком?

Малому справді було шкода панни Цап, і він, затинаючись, розпачливо сказав: [465]

— Ми... ми хотіли спіймати в неї несподівану мишу.

— Хоч і не таку велику,— додав Карлсон.— А маленьку, гарну, з довгим хвостиком.

Панна Цап зиркнула на Карлсона й застогнала:

— О ти... ти... Щезнеш ти колись звідси?! І знов погналася за ним з вибивачкою.

— Гей-гей! — вигукнув Карлсон.

Він вилетів до передпокою, далі до вітальні, а звідти до кухні, а з кухні до спальні...

— Гей-гей! — не вгавав він.

— Зараз я тобі покажу "гей-гей"! — погрозила панна Цап і цього разу підстрибнула ще вище, аби досягти його вибивачкою. Та вона забула

про всі ті меблі, що їх сама понатягала під двері в спальні. І тепер, підскочивши вгору, панна Цап ударилась головою об книжкову шафу і гримнула на підлогу.

— Гей, отепер у Верхньому Норланді знов землетрус! — сказав Карлсон.

Та Малий злякано кинувся до панни Цап. [466]

— Ой, ви не дуже забилися? — спитав він.— Бідна панна Цап.

— Ох, поможи мені добратися до ліжка,— простогнала панна Цап.

І Малий допоміг, принаймні спробував допомогти. Але панна Цап була така велика й огрядна, а Малий зовсім дитина. Йому було не до снаги. Тоді до них спустився Карлсон.

— Ет, і не силуйся,— сказав він Малому.— Давай і я підпряжуся, бо я найчемніший у світі, не те, що ти.

Вони налягли вдвох з усієї сили і врешті таки доправили панну Цап до ліжка.

— Бідна панна Цап,— знову сказав Малий.— Вам боляче?

Панна Цап трохи помовчала, немов прислухалася.

— У мене немає жодної цілої кісточки,— врешті відповіла вона.— Але мені не боляче... хіба що, як я засміюся!

І вона так зареготала, що аж ліжко задвигтіло. Малий злякано витріщився на панну Цап. Що з нею сталося?

— Кажіть, що хочете,— мовила панна Цап,— але два таких марші за один вечір помагають. О господи, яка я стала моторна!

Вона жваво закивала головою.

— Постривайте лишень! Ми з Фрідою робимо вранці зарядку, і хай вона тепер начувається! Я покажу їй, як треба бігати!

— Гей! — вигукнув Карлсон.— Візьміть тільки з собою вибивачку, щоб поганяти Фріду по всій гімнастичній залі, нехай і вона стане моторна.

Панна Цап сердито глянула на нього.

— А ти мовчи, коли розмовляєш зі мною. Мовчи й біжи принеси мені трохи тюфтельок.

Малий радісно засміявся. [467]

— Атож, після такої гонитви хочеться їсти,— сказав він.

— А вгадай, хто найкращий у світі носій тюфтельок? — спитав Карлсон.

Він уже рушив до кухні.

Потім Карлсон, Малий і панна Цап посідали собі на ліжко й любенько заходилися вечеряти. Карлсон-бо повернувся з кухні з повною тацею наїдків.

— Я побачив, що там є ще пиріг з яблуками у ванільній підливі, то взяв і його. І трохи вареної шинки, і сиру, і ковбаси, і солоний огірок, і дві сардини, і грудку паштету, але де ви до лиха ховаєте торт?

— Торта нема,— сказала панна Цап. Карлсон опустив куточки губ.

— Отже, я маю наїстися кількома тюфтельками, пирогом з яблуками у ванільній підливі, вареною шинкою, сиром, ковбасою, огірком і двома нещасними сардинами?

Панна Цап пильно глянула йому у вічі.

— Ні,— сказала вона з притиском,— є ще й паштет. Малий не міг згадати, щоб йому коли так смакувала їжа.

Як приємно було сидіти втрьох і вечеряти! Та раптом панна Цап вигукнула:

— О господи, ти ж, Малий, ізольований, а ми за-тягли його сюди! — вона показала на Карлсона.

— Ні, ми його не тягли. Він сам прилетів,— сказав Малий.

Та все ж таки він стурбувався.

— А що, як ти, Карлсоне, захворієш тепер на скарлатину?

— Скар...скар...— муркотів Карлсон. Він напхав повен рот пирога і не міг і слова мовити,— скарлатину?.. Гей! До того, хто колись хворів на найважчу в світі булочкову гарячку й не вмер, ніщо більше не вчепиться. [468]

— Не завжди,— сказала панна Цап і зітхнула. Карлсон ум'яв останню тюфтельку, облизав пальці й мовив:

— Звичайно, в цьому домі трохи сутужно з їжею, але з усім іншим тут добре. То, може, я теж тут ізолююсь.

— О господи! — вигукнула панна Цап.

Вона сердито зиркнула на Карлсона, потім на тацю, що була вже зовсім порожня.

— Не багато лишилося на таці після того, як ти приклався до їжі,— сказала вона.

Карлсон підвівся з ліжка і погладив себе по животі.

— Я вже наївся і встаю від столу. Але, бачу, крім мене, ніхто не встає. [469]

Карлсон покрутив за ґудзика на животі, моторчик загув, і він обважніло полетів до вікна.

— Гей-гоп! — гукнув він.— Доведеться вам посидіти без мене, бо я поспішаю.

— Гей-гоп, Карлсоне! — відповів Малий.— Тобі справді треба летіти?

— Нарешті,— буркнула панна Цап.

— Авжеж, мені треба поспішати! — гукнув Карлсон.— А то я спізнюся додому на вечерю. Гей-гей!

І він полетів.

Значна дама, що ходить і літає

Другого ранку Малий довго спав. Збудив його телефонний дзвінок. Він побіг до передпокою і зняв трубку. То була мама.

— Любий синку!.. Це такий жах...

— Який жах? — сонно спитав Малий.

— Та все те, що ти написав у листі. Я так хвилююся!

— Чого? — спитав Малий.

— Ти ж знаєш,— сказала мама.— Бідна дитино!.. Але завтра я вернуся додому.

Малий зрадів і миттю пробуркався. Хоч і досі не розумів, чого мама називає його "бідною дитиною".

Не встиг Малий покласти трубку, як телефон знову задзвонив. То нарешті з Лондона озвався тато.

— Як ся маєш, Малий? — спитав він.— А як Боссе й Бетан, чемні?

— Не думаю,— відповів Малий.— Та й не знаю, бо вони в лікарні.

Чути було, що тато схвилювався.

— В лікарні? Що це означає?

І коли Малий пояснив, що то означає, тато сказав так само, як і мама: [470]

— Бідна дитино... Я завтра ж вернуся додому. Розмова скінчилась, але відразу ж телефон задзвонив знову.

То був уже Боссе.

— Передай хатньому цапові та її старому лікареві, що вони кепсько розуміються на хворобах. Це не скарлатина. Ми з Бетан завтра будемо вдома.

— Ви не хворі на скарлатину? — перепитав Малий.

— Уяви собі, що ні! Тутешній лікар сказав, що ми випили забагато шоколаду з булочками. Тоді на тілі буває висипка, якщо організм надто чутливий.

— Типовий випадок булочкової гарячки,— сказав Малий.

Але Боссе вже поклав трубку.

Коли Малий убрався, він пішов до кухні сказати панні Цап, що тепер він більше не ізольований.

Вона якраз почала готувати другий сніданок. У кухні міцно запахло прянощами.

— От і добре,— мовила панна Цап, коли Малий розповів, що завтра всі мають вернутися додому.— А то мої нерви більше не витримають.

Вона завзято мішала кописткою в каструлі на плиті. Там у неї були якісь густі драглі, і панна Цап щедро посипала їх сіллю, перцем та іншими присмаками.

— Ось так,— приказувала вона.— Треба ще посолити, та поперчити, та додати всякого коріння, і тоді буде смачно.

Потім панна Цап стурбовано глянула на Малого.

— Ти ж сьогодні не чекаєш того плюгавого Карл-сона? Хоч би я останні свої години тут мала спокій.

Та не встиг Малий щось відповісти, як за вікном хтось заспівав радісним голосом:

Прилинь, ясне сонечко, У моє віконечко... [471]

І на підвіконні вродився Карлсон.

— Гей-гоп! Ось прилинуло ваше ясне сонечко, тепер будемо бавитись. Гей-гоп!

Та панна Цап благально звела до нього руки:

— Ні, ні!.. Все, що завгодно, тільки не бавитись!

— Ну звичайно, спочатку ми поснідаємо,— мовив Карлсон і злетів з підвіконня. Панна Цап уже накрила [472] стіл собі й Малому. Карлсон сів на стілець і взяв ножа та виделку.

— Ну, починаймо! Давайте сніданок. Він приязно кивнув панні Цап.

— Ви теж можете поснідати з нами. Візьміть собі тарілку й сідайте до столу.

Він принюхався.

— А що ви нам дасте?

— Доброї прочуханки,— сказала панна Цап і почала ще дужче мішати в каструлі.— Принаймні тобі її треба було б дати. Але в мене так болить усе тіло, що, мабуть, я сьогодні не здужаю бігати.

Аж ось панна Цап висипала своє вариво в миску й поставила на стіл.

— їжте,— мовила вона.— Я поснідаю потім, бо лікар сказав, що мені треба їсти в тиші й спокої.

— Атож,— кивнув Карлсон,— там десь у коробці є сухарі, і ви погризете собі їх, коли ми поснідаємо. Візьмете скоринку і з'їсте в тиші й спокої.

Він спритно наклав собі на тарілку чималу купку пудингу. Зате Малий узяв тільки ложку. Він завжди боявся їжі, якої ще не пробував. А такого пудингу Малий ще зроду не бачив.

Карлсон почав мостити з пудингу вежку і вал навколо неї. Поки він споруджував свою фортецю, Малий обережно скуштував і... ох! Йому забило дух, на очах виступили сльози, а в роті запекло, немов вогдем. Але ж панна Цап стояла й очікувально дивилася на нього, тому Малий мовчки проковтнув той пудинг.

Карлсон глянув на нього з-за своєї вежі й запитав:

— Що з тобою? Чого ти плачеш?

— Я... я згадав щось дуже сумне,— затнувся Малий.

— Ага,— мовив Карлсон і жадібно накинувся на свою вежу. Він засунув до рота першу ложку, та враз зойкнув і зайшовся слізьми. [473]

— Що таке? — спитала панна Цап.

— Мабуть, отрута... Але вам видніше, чого ви сюди намішали,— сказав Карлсон.— Мерщій несіть пожежну помпу, бо в мене горлянка горить!

Він витер сльози.

— А ти чого плачеш? — спитав Малий.

— Я також згадав щось дуже сумне,— відповів Карлсон.

— А що саме? — поцікавився Малий.

— Оцей пудинг,— відповів Карлсон.

Проте їхня розмова не сподобалась панні Цап.

— Майте сором! Тисячі дітей на світі хтозна-що дали б, аби скуштувати такого пудингу.

Карлсон засунув руку до кишені й витяг записника.

— Можна попросити адресу хоч двох таких дітей? Але панна Цап тільки щось буркнула і не дала жодної адреси.

— То, мабуть, цілий рід якихось малих ковтачів вогню, які тільки те й роблять, що ковтають полум'я та сірку.

Тієї миті в сінях пролунав дзвоник, і панна Цап пішла відчиняти.

— Ходімо подивимось, хто то,— сказав Карлсон.— Може, то хтось із тих ковтачів вогню прийшов сюди, аби хтозна-що віддати за вогненну кашу панни Цап? Тоді треба пильнувати, щоб вона не продешевилась... А то віддасть за безцінь так багато коштовної отрути.

Він побіг до сіней, і Малий за ним. Вони стояли позад панни Цап і, коли та відчинила, почули, як хтось сказав:

— Моє прізвище Пек. Я з Шведського радіо і телебачення.

Малий похолов. Він обережно виглянув з-за сукні панни Цап і побачив, що перед дверима стояв якийсь чоловік, мабуть, один із тих вродливих, розумних і до [474] міри затовстих чоловіків у розквіті сил, яких, за словами панни Цап, повно на телестудії. — Може, я маю честь бачити Гільдур Цап? — спитав пан Пек.

— Це я,— відповіла панна Цап.— Але я заплатила й за радіо, й за телевізор, тож ви дарма прийшли.

Пан Пек приязно всміхнувся.

— Я не по гроші. Ні, я з нагоди тих привидів, що ви писали... Ми залюбки передамо ваш виступ.

Панна Цап почервоніла. Вона не могла й слова вимовити.

— Вам погано? — врешті спитав пан Пек.

— Ні,— мовила панна Цап.— Мало сказати погано. Це найгірші хвилини в моєму житті.

Малий стояв позад неї і відчував приблизно те саме. О господи, тепер почнеться жах. Кожної миті пан Пек може побачити Карлсона, і коли завтра мама, тато, Боссе й Бетан повернуться додому, тут буде повно дротів, і телекамер, і до міри затовстих дядьків, і не мати їм більше спокою. О господи, куди ж йому діти Карлсона!

І враз Малому впала в око стара скриня, що стояла в сінях. Там Бетан тримала свої театральні костюми. Вона та ще дівчата з їхнього класу створили собі якийсь безглуздий гурток. Вони часом збиралися в Бетан, перевдягались і бігали по всій квартирі, вдаючи з себе бозна-

кого. Дівчата називали те кривляння театром — ото дурні! — думав Малий. Але як добре, що ця скриня тепер стоїть тут!

Малий відчинив віко скрині і схвильовано шепнув Карлсонові:

— Мерщій ховайся сюди!

І хоч Карлсон не розумів, навіщо йому ховатися, він був не з тих, хто відмовляється встругнути якусь штуку, коли того треба. Він хитро підморгнув Малому [476] і вскочив до скрині. Малий миттю зачинив віко. Потім занепокоєно зиркнув на панну Цап і пана Пека: чи, бува, не помітили вони чогось?

Ні, не помітили, бо саме забалакали про те, чого панні Цап так погано.

— Тут нема ніяких привидів,— сказала панна Цап мало не крізь сльози.— То все тільки негідні хлоп'ячі витівки.

— Отже, привидів немає,— мовив пан Пек. І тоді панна Цап зовсім розплакалась.

— Ні, нема... і я ніколи не попаду в телебачення... лиш Фріда!

Пан Пек ласкаво поплескав її по плечу.

— Не переймайтесь цим, панно Цап. Може, випаде якась інша Негода.

— Ні, не випаде,— хлипала панна Цап.

Вона опустилась на скриню, затулила руками обличчя й гірко заридала. Малому стало шкода її. Він був присоромлений і почувався так, неначе то він винен у всьому.

Раптом у скрині щось тихенько забурчало.

— О, пробачте,— мовила панна Цап.— Це тому, що я ще не снідала.

— Нічого, хай собі бурчить,— приязно сказав пан Пек.— Але сніданок, напевне, готовий, бо з кухні дуже смачно пахне. Що ви там приготували?

— Та трохи пудингу,— хлипала панна Цап.— Свого власного винаходу. Називається "Лагоминка Гільдур Цап".

— Пахне він неймовірно смачно,— сказав пан Пек.-

І неголодному хочеться покуштувати. Панна Цап підвелася зі скрині.

— Еге ж, він смачний, хоч дітлахи не захотіли його їсти. Може, покуштуєте?

Пан Пек трохи поманіжився, заявив, що йому незручно, [477] та врешті скінчилося тим, 'що вони обоє подалися до кухні.

Малий підняв віко й зазирнув до Карлсона, що лежав собі й тихенько буркотів.

— Прошу тебе, полеж, доки він піде,— сказав Малий,— а то попадеш у телевізор.

— Аякже,— сказав Карлсон.— Ти думаєш, що в цій скриньці не так тісно, як у телевізорі, га?

Малий прочинив трохи віко, щоб Карлсонові було чим дихати, а тоді побіг до кухні. Йому дуже кортіло поглянути на пана Пека, коли той куштуватиме лагоминку панни Цап.

І уявіть собі, пан Пек сидів за столом, їв пудинг і мав такий вигляд, наче зроду не куштував нічого смачнішого! З очей йому зовсім не котилися сльози. Зате в панни Цап котилися. Але, звісно, не від пудингу, ні. Вона й далі плакала, що з її виступу в телебаченні нічого не вийшло. Не помагало й те, що панові Пеку сподобалось її вогненне вариво. Панна Цап була невтішна.

Та враз сталося щось неймовірне. Несподівано пан Пек сказав, ніби сам до себе:

— Так і зробимо! Будете завтра ввечері! Заплакана панна Цап зиркнула на нього.

— Де я маю бути завтра ввечері? — понуро спитала вона.

— Звичайно, в телебаченні,— відповів пан Пек.— У телевізійній програмі "Мої найкращі рецепти". Ви покажете всій шведській людності, як готувати "Лагоминку Гільдур Цап".

На підлогу гупнуло щось важке. То панна Цап зомліла.

Але вона швидко опритомніла й підвелася. Очі в неї блищали.

— Завтра ввечері... в телевізійній програмі... Мій [478] пудинг... Я маю приготувати його на телестудії для всієї шведської людності? О господи... І уявіть собі, Фріда — а вона нічого не тямить у куховарстві — називає мій пудинг курячою замішкою!

Малий аж віддих затамував — так слухав. От цікаво!. Він майже забув про Карлсона в скрині. Та ось, на свій переляк, він почув, що хтось

іде передпокоєм. І то справді був Карлсон! Двері на кухню стояли відчинені, і Малий побачив його, ще як панна Цап та пан Пек ні про що й гадки не мали.

Так, то був Карлсон! І все-таки не Карлсон. О господи, на кого він був схожий у театральному костюмі Бетан — довгій оксамитовій сукні, що тяглася по підлозі, і з мереживним шарфом, що теліпався одним кінцем спереду, а другим ззаду? Він більше скидався на веселу молодичку. І та молодичка неухильно наближалась до кухні. Дарма Малий відчайдушно махав йому, щоб він вернувся. Ні, Карлсон, здавалось, не розумів Малого, він тільки махнув йому на відповідь... і зайшов до кухні.

— До пишної зали вступає горда значна дама, — заявив Карлсон.

Він зупинився в дверях у своєму костюмі з шарфом. То було таке видовище, що пан Пек аж очі витріщив.

— Хто це! Що це за така смішна дівчинка? — вигукнув він.

Але панна Цап тим часом отямилась.

— Смішна дівчинка? Ні, це препоганий хлопчисько! Гіршого я не бачила на своєму віку. Геть звідси, шибенику!

Та Карлсон не зважав на неї.

— Горда значна дама, що танцює й розважається,— сказав він далі й пішов у танець.

Такого танцю Малий зроду не бачив, і пан Пек мабуть, теж. [479]

Карлсон човгав по кухні ногами, зігнувши коліна, і час від часу підстрибував та махав шарфом.

"Не дуже мудра витівка,— подумав Малий,— але хай робить що завгодно, аби тільки не знявся в повітря, о, аби тільки він не почав літати!"

Карлсон нап'яв на себе стільки одежі, що пропелера не було видно. І Малий був радий тому. Бо що б сталося, якби Карлсон раптом знявся в повітря! Звісно, пан Пек спочатку був би ошелешений, але як тільки трохи отямився б, то відразу пустив би свою телекамеру.

Пан Пек дивився на той незвичайний танок і сміявся. Сміявся дужче й дужче.

Тоді Карлсон і собі почав усміхатися, підморгувати й махати шарфом панові Пеку, коли човгав ногами повз нього.

— Дуже смішний хлопець,— мовив пан Пек.— Треба буде використати його в якійсь дитячій програмі.

Гіршого він не міг нічого сказати панні Цап.

— Він на телестудії? Тоді бережіться! Хіба як хочете, щоб хтось перевернув вам усю студію, тоді кращого за нього вам не знайти.

Малий притакнув.

— Атож. А як він переверне всю студію, то скаже, що то дурниці, не варто й згадувати. Краще бережіться його!

Пан Пек не наполягав.

— Як хочете... Я лише запропонував вам. У нас є й інші діти.

До того ж пан Пек поспішав, бо мав ставити якусь п'єсу. Йому треба було йти. І враз Малий побачив, як Карлсон почав намацувати ґудзика на животі. Він страх як перелякався: невже в останню мить усе пропаде?

— Не треба, Карлсоне, не треба! — схвильовано шепотів Малий. [480]

Але Карлсон далі намацував ґудзика. Йому було важко знайти його через усю ту одежу, що він налигав на себе.

Пан Пек стояв уже в дверях... коли Карлсонів моторчик загудів.

— Я не знав, що над Васастадом пролягає повітряна траса,— здивувався він.— Наче не повинна б. Бувайте здорові, панно Цап, завтра побачимось.

І він пішов. А під стелю знявся Карлсон. Він закружляв навколо лампи й замахав панні Цап шарфом.

— Горда значна дама, що ходить і літає, гей-гей! — вигукував він. [481]

Вродливий, розумний і до міри затовстий

Від полудня до самого вечора Малий був у Карлсоновій хатці на даху. Він пояснив Карлсонові, чого їм треба дати панні Цап спокій.

— Вона робитиме торт із кремом, розумієш, бо завтра повернуться додому і мама, і тато, і Боссе, і Бетан.

Карлсон таке розумів.

— Якщо вона робитиме торт із кремом, то справді їй потрібен спокій. Небезпечно дратурувати хатніх цапів, коли вони роблять торт. Бо тоді може скиснути і крем, і хатній цап.

Тому панна Цап останні свої години в господі Сван-тесонів мала цілковитий спокій, так, як і бажала.

А Малий і Карлсон теж спокійно й приємно бавили час перед коминком у Карлсоновій хатці. Карлсон побував на ринку й купив яблук.

— За них чесно заплачено п'ять ере,— сказав він.— Я не хочу, щоб якась перекупка мала через мене збитки, я ж бо найчесніший у світі.

— І перекупка правила за яблука п'ять ере? — здивувався Малий.

— А я не питав її,— відповів Карлсон.— Бо її не було, якраз пішла випити кави.

Карлсон нанизав яблука на дротину й повісив над полум'ям.

— Угадай, хто найкращий у світі печій яблук? — спитав він.

— Ти, Карлсоне,— відповів Малий.

Так вони сиділи біля каміна, посипали цукром яблука і їли, а надворі тим часом смеркало.

"Гарно сидіти біля вогню",— думав Малий, бо вже починало холоднішати.

Відчувалося, що надійшла осінь.

— Треба буде скоро вибратись за місто й купити [482] трохи дров у якогось селянина,— сказав Карлсон.— Хоч вони, хитруни, обачні і хтозна, коли п'ють каву. ,

Він підклав у вогонь дві березові поліняки.

— Але взимку я хочу, щоб мені було тепло, а то] я не граюся. Це принаймні селяни повинні знати. ;

Коли дрова догоріли, в Карлсоновій хатці стало тем-1 но. Тоді він засвітив гасову лампу, що висіла під сте-! лею над столярним верстатом. Лампа так затишно освіт-1 ювала кімнату і весь той мотлох, що Карлсон наскладав на верстаті!

Малий спитав, чи не пограти ся їм мотлохом, і Карлсон погодився.

— Але ти повинен спитати, чи я тобі щось позичу. Часом я кажу "так", а часом "ні"... здебільшого кажу "ні", бо це ж мій мотлох, і я хочу його мати, а то я не граюся!

І аж після того, як Малий спитав не один раз, він дістав нарешті в позику старого, поламаного будильника, якого він порозкручував і знову склав докупи. Складати будильника було приємно, кращу розвагу годі було й уявити.

Але потім Карлсон захотів, щоб вони трохи посто-лярували.

— Це все-таки найкраща забава, і можна зробити стільки гарних речей,— сказав він.— Принаймні я можу зробити.

Він згорнув з верстата весь мотлох і витяг дошки та оцупки, що лежали під канапою. І вони з Малим стругали й прибивали, аж доки потомилися.

Малий збив докупи дві дощечки і змайстрував пароплав. З палички він вистругав димар, і вийшов справді гарний пароплав.

Карлсон заявив, що зробить шпаківню і приб'є на розі своєї хатки, щоб у ній селилися пташки. Але вийшла в нього не шпаківня, а якась дивина. [484]

— Що це таке? — спитав Малий.

Карлсон схилив набік голову й подивився на свою роботу.

— Це... це така собі річ,— мовив він.— Звичайнісінька гарна річ. Угадай, хто найкращий у світі майстер робити речі?

— Ти, Карлсоне,— сказав Малий.

Але був уже вечір, і Малий мав іти спати. Довелося йому покинути Карлсона та його невеличку, таку затишну кімнатку з усім мотлохом, і столярним верстатом, і закуреною лампою, і рубанком, і каміном, де ще жевріли жаринки, що випромінювали тепло й світло. Важко було залишати все це, але ж Малий знав, що може прийти сюда знов. О, як він радів, що Карл-сонова хатка стояла на їхньому даху, а не на якомусь іншому!

Карлсон і Малий вийшли на ґаночок. Над ними про-стяглося зоряне небо. Малий ще ніколи не бачив зірок таких великих, так багато і так близько. Ні, звісно, не близько, вони ж віддалені на тисячі миль, це він знав, а все-таки... о, який зоряний дах має Карлсон над своєю хаткою, близький і водночас далекий!

— На що ти там витріщився? — спитав Карлсон.— Мені холодно... Будеш ти летіти чи ні?

— Буду,— сказав Малий.

А другого дня... о, що то був за день! Спершу повернулися Боссе й Бетан, потім тато і нарешті мама, її Малий найдужче чекав. Він кинувся назустріч мамі, пригорнувся до неї. Хай вона більше ніколи нікуди не їде від нього! Круг мами зібралися всі — і тато, і Боссе, і Бетан, і Малий, і панна Цап, і Бімбо.

— У вас уже нема перевтоми? — спитав Малий.— А коли вона зникла? [485]

— Зникла тоді, коли я одержала твого листа,--сказала мама.— Коли я дізналася, які ви всі "хорі" та "ізольовані", то відчула, що й я стану справді "хора", якщо не повернуся додому.

Панна Цап похитала головою.

— Зробили ви не дуже мудро. Хоч я зможу часом приходити й помагати вам, якщо буде треба. А тепер,— додала вона,— я мушу негайно йти, бо ввечері виступатиму по телебаченню.

Мама, тато, Боссе і Бетан були вражені. [486]

— Справді? — сказав тато.— Тоді ми неодмінно подивимося!

Панна Цап гордо стріпнула головою.

— Атож, думаю, що ви подивитесь. Думаю, що вся шведська людність подивиться!

Вона заквапилась.

— Бо я мушу вкласти зачіску, і скупатися, і зробити масаж обличчя, і манікюр, і приміряти нові черевики. Бо як виступаєш по телебаченню, то треба мати ошатний вигляд.

Бетан засміялася.

— Адже черевиків не видно в телевізорі! Панна Цап осудливо глянула на неї.

— А хіба я сказала, що видно? Мені треба нових... і взагалі, певніше себе почуваєш, коли знаєш, що в тебе все гаразд. Хоч, може, звичайні люди цього не розуміють. Але хто виступає на телебаченні, той це добре знає.

Вона попрощалась і швидко пішла.

— От і немає більше хатнього цапа,— сказав Боссе, коли за панною Цап зачинилися двері.

Малий задумливо кивнув головою.

— Я її таки трохи люблю,— сказав він.

До того ж панна Цап залишила по собі смачний торт — великий, .пухкий, прикрашений шматочками ананаса.

— Ми їстимемо його з кавою ввечері, як будемо дивитися по телевізору на панну Цап,— сказала мама.

Так воно й було. Коли мала настати та очікувана хвилина, Малий подзвонив Карлсонові. Він смикнув за мотузку, сховану за завісою, один-однісінький раз, що означало: "Приходь негайно!"

І Карлсон прийшов. Усі вже сиділи біля телевізора, а на столі стояла таця з кавою і торт.

— Ось і ми з Карлсоном,— сказав Малий, коли вони зайшли до вітальні. [487]

— Ось і я,— сказав Карлсон і всівся в найкраще крісло.— Ну, нарешті в цій хаті з'явилася крихта торта, Давно пора! Можна мені зразу ж покуштувати трошки... чи, швидше, багато?

— Діти одержують свою пайку останні,— сказала мама.— До того ж то моє місце. Ви з Малим можете вмоститися на підлозі перед телевізором. Я вам дам; торта туди. *

Карлсон обернувся до Малого.

— Ти чув? Вона проганяє тебе, бідна дитино! Потім він задоволено всміхнувся.

— Добре, що вона проганяє й мене, а то я не граюся. Я люблю справедливість.

І Карлсон з Малим посідали на підлозі перед телевізором, їли торт і чекали, поки з'явиться панна Цап.

— Зараз ми її побачимо,— мовив тато.

І справді, скоро з'явилася панна Цап. Пан Пек також — він вів програму.

— Живий-живісінький хатній цап,— сказав Карлсон,— гей-гей, зараз нам буде весело!

Панна Цап здригнулася — так, начебто почула Карл-сона. Чи, може, вона все-таки хвилювалася, що стояла перед усією шведською людністю і мала показувати, як треба готувати "Лагоминку Гільдур Цап"?

"Скажіть, будь ласка, панно Цап,— звернувся до неї пан Пек,— як вам спало на думку зробити саме такий пудинг?"

"Будь ласка,— люб'язно відповіла панна Цап.— Коли маєш сестру, що нітрохи не розуміється на куховарстві..."

Далі їй не вдалося нічого сказати, бо Карлсон про-стяг пухку ручку й вимкнув телевізор.

— Хатній цап приходить і йде собі тоді, коли я хочу,— заявив він.

Але мама звеліла: [488]

— Негайно ввімкни! І більше не роби такого, бо вижену!

Карлсон штовхнув ліктем Малого в бік і пошепки спитав:

— Виходить, у цій хаті вже нічого цікавого не можна робити?

— Цить, ми ж хочемо бачити панну Цап,— відповів Малий.

"Треба добре посолити, і поперчити, і додати різного коріння, щоб він був смачний",— саме говорила панна Цап.

І вона солила, і перчила, і додавала різного коріння, аж гай шумів, а коли пудинг був готовий, грайливо глянула з екрана і спитала:

"Може, скуштуєте?"

— Дякую, я ні,— сказав Карлсон.— Та якщо ви дасте мені адресу, я приведу кількох маленьких ковтачів вогню.

Потім пан Пек подякував панні Цап за те, що вона прийшла й показала, як готувати смачний пудинг. Мабуть, на цьому передача мала скінчитися, але панна Цап спитала:

"Скажіть, будь ласка, можна мені передати вітання своїй сестрі?"

Пан Пек завагався.

"Ну... прошу, тільки швидко".

І тоді панна Цап підморгнула з екрана й сказала:

"Гей, Фрідо, як ся маєш? Сподіваюсь, ти не впала з стільця?"

— Я теж сподіваюсь,— мовив Карлсон.— Бо у Верхньому Норланді був би землетрус.

— Що ти вигадуєш? — сказав Малий.— Ти ж не знаєш, чи Фріда така сама огрядна, як і панна Цап.

— Уяви собі, що знаю. Я часом літав до неї і вдавав привида. [48ч]

Потім Карлсон і Малий знов їли торт і дивилися по телевізору на жонглера, що підкидав у повітря п'ять тарілок і жодної не впустив додолу. Малому жонглер здався доволі нудним, але Карлсонові аж очі сяяли, і Малий був радий.

Йому було так приємно, так гарно бачити всіх разом: і маму, і тата, і Боссе, і Бетан, і Бімбо... і, звичайно, Карлсона.

Коли вони з'їли торт, Карлсон узяв у руки вазу, ретельно вилизав її, а тоді підкинув у повітря, так, як жонглер підкидав тарілки.

— Ось тобі й маєш! — сказав він.— Бачу, той дядько в скриньці не такий уже й великий штукар. Угадай, хто найкращий у світі майстер підкидати вази? [490]

Він метнув вазу так, що вона мало не досягла стелі, і Малий злякався.

— Ні, Карлсоне, не треба!

Мама та всі решта дивилася по телевізору на балерину й не бачили, що робить Карлсон. А попередження Малого не помогло. Карлсон спокійно підкидав собі вазу далі.

— А гарну ви маєте вазу,— мовив він і підкинув її до стелі.— Тобто мали,— додав Карлсон і нахилився позбирати скалки.— Ну, та це дурниці, не...

Але мама вчула, як ваза впала й розбилася. Вона ляпнула Карлсона по спині й сказала:

— Це моя найкраща ваза, а не дурниці!

Малому не сподобалось, що так ставляться до найкращого в світі майстра підкидати вази.

Проте він розумів, що мамі шкода вази, й поспішив утішити її.

— Я візьму гроші зі своєї скарбнички й куплю вам іншу вазу.

І тоді Карлсон гордо засунув руку в кишеню, витяг п'ять ере і дав мамі.

— Я сам заплачу за те, що розбив. Ось, прошу! Купіть нову вазу, а решту залиште собі.

— Дякую любий Карлсоне,— сказала мама. Карлсон задоволено кивнув головою.

— Або купіть на решту кілька дешевих вазочок, щоб могли шпурляти в мене, коли ви будете сердиті, а я випадково прилечу.

Малий пригорнувся до мами.

— Ви ж, мамо, зовсім не сердитесь на Карлсона, правда?

Мама погладила і Карлсона, і Малого й сказала, що не сердиться.

Та ось Карлсон став прощатися.

— Бувайте здорові, я вже мушу йти додому, а то спізнюся на вечерю. [491]

Нові пригоди Карлсона, що живе на даху

— А що ти будеш вечеряти? — спитав Малий

— Лагоминку Карлсона, що живе на даху,— відповів Карлсон.— І будь певен, що не таку отруту як у хатнього цапа.Відгадай,хто найкращий у світі майстер готувати пудинг?

— Ти, Карлсоне,— сказав Малий.

А за якусь хвилину Малий лежав уже в ліжку, а Бшбо на підлозі біля нього в кошику. Всі — і мама, і тато, і Боссе і Беттан прийшли віддати

йому добраніч. Малого вже починав долати сон, але він ще подумав про те, що тепер робить Карлсон. Може, майструє шпаківню абощо?

"Завтра, як повернуся зі школи, то подзвоню Карл-сонові і спитаю, чи не можна мені піднятися на дах і ще трохи помайструвати з ним".

Як добре, що Карлсон провів дзвоник!

"Але ж я можу й зараз подзвонити до нього як захочу!"

Він схопився з ліжка, босоніж побіг до вікна і смикнув за мотузку. Тричі. Це означало: "Уяви собі, що на світі нема такого вродливого, і розумного, і до міри затовстого, , відважного, і в усьому найкращого, як ти Карлсоне".

Малий ще трохи постояв біля вікна, але не тому що чекав на відповідь.Проте Карлсон прилетів.

— Атож, уяви собі,— сказав він. І більше нічого.

Він повернувся назад до своєї Зеленої хатки.